

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

Ingekomen stukken. — 2. Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. V, Depart. van Binnenlandsche Zaken.)

25ste VERGADERING.**VERGADERING VAN VRIJDAG 20 MAART 1914.**

(BIJENROEPINGSUUR 11 VOORMIDDAG.)

Ingekomen: berichten van leden. — Behandeling van de Staatsbegrooting voor 1914: voortzetting van de beraadslaging over en aanneming van hoofdstuk V; beraadslaging over en aanneming van de Vestingbegrooting en van hoofdstuk VIII; aanneming van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Curaçao over 1910; aanvang van de beraadslaging over de begrooting van Suriname, dienst 1914.

Voorzitter: de heer Schimmelpenninck van der Oye.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 39 leden, te weten de heeren:

Ferf, van den Biesen, van Voorst tot Voorst, Franssen, Polak, van Kol, Zijlma, de Boer, de Vos van Steenwijk, Fokker, Tjarda van Starkenborgh, Haffmans, van den Berg, Michiels van Kessenich, Reekers, Bergsma, van Waterschoot van der Gracht, Bavinck, Bloembergen, de Gijselaar, Drucker, Staal, d'Aumale van Hardenbroek, van der Kun, Laan, van der Feltz, Verheijen, van Houten, Dojes, van der Does de Willebois, Hovy, van Lamsweerde, van Basten Batenburg, 't Hooft, Bosch van Drakestein, Woltjer, van Nierop, van Wassenauer van Rosande,

en de heeren Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Oorlog en van Koloniën.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Vergadering mede, dat zijn ingekomen berichten van leden die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen: van den heer van der Lande; van den heer van Löben Sels, wegens lichte ongesteldheid, ook volgende dagen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

I. vaststelling van hoofdstuk V (Departement van Binnenlandsche Zaken) der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1914 (2).

De beraadslaging wordt voortgezet.

De heer van den Biesen: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan zeer kort zijn. In de eerste plaats verlang ik niet in debat

(van den Biesen.)

te treden met den heer Bergsma, want die heeft eigenlijk tegen mijn betoog niets anders aangevoerd dan dat hier ter stede een dame woont, die de meiden op anthraciet laat slapen in plaats van op bedden. Verder heeft hij gezegd dat ik de stelling had verkondigd dat de geheele Woningwet moest worden afgeschaft. Ik heb daarvan echter geen woord gezegd, zoodat ik van dit punt kan afstappen.

In de tweede plaats wensch ik ook niet met den heer Polak te debatteeren, omdat diens betoog alleen bestond in wat woorden. Hij heeft verteld dat hetgeen ik gezegd heb kinderachtig was, ten hoogste overdreven, hatelijk en dergelijke epitheta meer. Nu kan ik begrijpen dat dergelijke epitheta zeer goed op hun plaats zijn in socialistische vergaderingen, maar in deze Vergadering zijn wij daaraan niet gewoon en zolang ik er niet aan gewoon ben, wil ik er niet op antwoorden. Het eenige wat te beantwoorden ware, zou zijn de vraag: met welk recht zegt gij, dat er 7040 woningen onbewoonbaar zijn verklaard en dat er dus 7040 menschen geruineerd zijn; dat kunnen toch evengoed onderdeelen van woningen zijn? Ik antwoord daarop: indien ik in officieele stukken vind vermeld dat 7040 woningen onbewoonbaar zijn verklaard en ik zeg dan dat dus 7040 menschen geruineerd zijn, dan moet gij bewijzen, indien gij dit wilt tegenspreken, dat die 7040 woningen onderdeelen van woningen waren en niet geheele huizen. Dat staat dan dus niet aan mij, maar aan den heer Polak. Ik heb gezegd hetgeen ik in officieele stukken gevonden heb en weet de heer Polak het nu beter en kan hij de woningen, waarom het gaat, splitsen, dan moet hij dat zeggen, maar hij mag er mij geen verwijt van maken dat ik dat niet heb gedaan.

De heer Polak voegt mij toe dat ik mijn stelling moet bewijzen. Dat heb ik gedaan door te citeeren uit officieele stukken, maar ik wensch geen splitsing te maken in kelders, eerste, tweede, derde en vierde verdieping met de daarop wonende juffrouwen.

Ik kom eindelijk tot het betoog van Zijn Excellentie den Minister. Ben ik eenigszins ontevreden geweest over het antwoord, in de stukken gegeven, hoogst tevreden ben ik nu over het mondeling gegeven antwoord om de hoffelijke wijze waarop het is voorgedragen.

De wijze, waarop de Minister mijn betoog heeft ontvangen, was werkelijk zoo, dat ik met hem in debat kan treden en dat antwoorden mogelijk is, en dan houd ik altijd nog vol, dat de betrokken zinsnede in de Memorie van Antwoord niet van den Minister afkomstig is, maar van den een of anderen ambtenaar.

Wanneer ik nu overga tot een korte beantwoording van de stelling van den Minister, die hierop neerkomt, dat hij meende mij de illusie te moeten ontnemen, dat de onbewoonbaarverklaring verboden zou zijn door de wet, dan zullen de heeren mij moeten toestemmen, dat bij de verandering van de Grondwet art. 151 om zoo te zeggen gesplitst is geworden in art. 151 en art. 152, om te laten uitkomen, dat art. 151 alleen spreekt over onteigening, waarbij de eigendommen gaan van den een naar den ander, het eigenlijke vroegere onteigeningsrecht, en art. 152, dat alleen spreekt over beperking van het eigendomsrecht door politiematregelen. Maar omtrent het oude art. 151 waren zooveel quaesties gerezen en daarover waren zooveel rechterlijke vonnissen gewezen, dat men op een dwaalspoor geraakte, en toen heeft men gezegd: wij willen streng onderscheiden tusschen het ontnemen van eigendommen door grondwettelijke macht en het onttrekken en ontnemen van eigendommen aan de beslissing van den eigenaar door politiematregelen. Dat was de strekking van het artikel. En nu staat er in art. 152, dat het onttrekken van eigendom moet geschieden tegen behoorlijke schadeloosstelling, tenzij de wet anders bepaalt en daaruit volgt vanzelf, dat art. V van de Additioneele artikelen noodzakelijk was. En nu kan het eerste lid van art. 152 niet in werking treden, tenzij er een wet is die bepaalt in welk geval men schadeloosstelling zal moeten geven. Maar wat gebeurt er nu bij de onbewoonbaarverklaring? Daarbij wordt geen

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(van den Biesen e. a.)

eigendom vernietigd, maar wordt eigendom voor een gedeelte onbruikbaar verklaard. En nu is *omnium consensu* de strekking van art. 625 van het Burgerlijk Wetboek deze, dat de politiematregelen, vóórdat art. 152 van de Grondwet gekomen was, alleen betroffen het vernietigen van onroerende goederen, van eetwaren die niet deugden en andere zaken, die voor de consumptie onbruikbaar zijn. Dat is de beteekenis van art. 625 van het Burgerlijk Wetboek, maar nooit of te nimmer kan iemand zeggen, dat dit artikel het recht geeft om voor altijd of voor een tijd iets onbruikbaar te maken. Dat staat er niet, terwijl er nog uitdrukkelijk bij staat: tegen schadeloosstelling.

Om nu te preciseren heb ik art. 625 uitgeschakeld, en nu is alleen de vraag deze, of nu door art. 151 van de Grondwet, dat wel in werking is gekomen, de onbewoonbaarverklaring is gewettigd. Art. 152, dat zal Zijn Excellentie toegeven, is op het oogenblik buiten bespreking: dat is niet in werking en wacht totdat art. V van de Additioneele artikelen zal bestaan. Dus art. 625 van het Burgerlijk Wetboek reken ik weg en art. 152 van de Grondwet als niet aanwezig, en zou uit art. 151 derhalve moeten blijken, dat de onbewoonbaarverklaring wel is toegelaten. Maar art. 151 spreekt niet van scheiding, maar van onteigening van het geheel.

Het arrest van den Hoogen Raad, dat Zijn Excellentie heeft aangehaald, is te vinden in *Weekblad* n°. 6289. De heer van der Feltz, allen bekend als een grondig kenner van de Grondwet, is zoo vriendelijk geweest mij dat mede te deelen. Maar wat staat er nu in dat arrest? Precies hetzelfde wat ik zeg, dat zoolang art. 152 niet in werking is, de oude bepalingen uit ons recht blijven bestaan, dat dus politieverordeningen, die voorschrijven dat in bepaalde omstandigheden eetwaren worden vernietigd of onbruikbaar gemaakt, blijven bestaan. Het betrof een artikel van de politieverordening van Zwolle in dien geest. Zoo is het ook met een vonnis van de rechtbank te Assen, maar zooals het altijd gaat, wanneer een dergelijke nieuwe bepaling in de Grondwet komt, zijn er vooral onder de jeugdige advocaten altijd eenigen, die willen probeeren daardoor alle mogelijke onbruikbaarverklaring tegen te gaan. De rechter heeft dat evenwel als een zeer onpractische, onverstandige opvatting verworpen.

Ik sta dus nog op hetzelfde standpunt als gisteren; ik heb bewezen dat art. 625 B. W. hier niet toepasselijk is en dat art. 152 van de Grondwet buiten beschouwing kan blijven.

Wat nog meer klem is dit. Als het systeem van den Minister opging, dat zou kunnen gehandeld worden, zooals hij meent, volgens art. 625 B. W., dan was het heele art. 152 van de nieuwe Grondwet niet noodig geweest. Dan had men al hetgeen daarin staat kunnen bereiken door art. 625 B. W. Maar, zooals ik zeg, dat is nooit of te nimmer de bedoeling geweest. Het is nooit of te nimmer de bedoeling geweest krachtens art. 625 B. W. iemands huis onbewoonbaar te verklaren.

Ten slotte heeft de Minister niet geantwoord — en *qui tacet consentire videtur* — op mijn laatste bewijs, dat bij onteigening natuurlijkerwijs de volle waarde moet worden betaald. Dat is ook zeer duidelijk. De vraag is eenvoudig: kan ik een paleis en kan ik een krot in eigendom hebben, en als men daarop antwoordt: ja, zooals natuurlijk te antwoorden valt, dan moet men bij onteigening ook de waarde van paleis en krot betalen. Dat is zoo duidelijk als de zon. Zijn Excellentie heeft mij daarop niet geantwoord.

Als ik dus de onbewoonbaarverklaring, die een punt van geschil tusschen ons uitmaakt, nu uitschakel, dan zal natuurlijk het krot tegen de volle waarde moeten worden onteigend.

De heer Bergsma: Mijnheer de Voorzitter! Met andere sprekers heb ik afgesproken, dat wij zouden afzien van repiek. Ik zie dus af van het woord.

De heer Franssen: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb den tijd gehad om mijn repiek kort te maken en durf ze daarom te geven.

Garne wil ik Zijn Excellentie toegeven, dat art. 201

(Franssen e. a.)

Gemeentewet regulatief is, wanneer de Minister slechts erkent, dat de regula zonder eenige beperking of uitbreiding luidt: „Onze beslissing binnen twee maanden te nemen.”

En wanneer de Overheid dezen regel stelt in een wet, met gemeen overleg der Staten-Generaal gegeven, mag zij niet zonder gemeen overleg, eenzijdig, daarvan afwijken. Zij is *moreel* gebonden. Wijkt zij toch af, dan is zij wel niet te achterhalen, omdat er geen dwingende macht boven haar staat. Maar *moreel* gaat zij niet vrij uit, tenzij er *overmacht* in het spel is. En dat slechts rechtvaardigt de uitzondering op den regel.

Overigens blijkt uit de door mij op bladz. 440 genoemde data, dat de Raad van State één maand en 3 dagen na de openbare behandeling zijn beslissing nam. Ik prijs het in den Minister, dat Zijn Excellentie het voor dit college, dat zich zelf hier niet kan verdedigen, opnam. Maar de fouten liggen m. i. in wat daarvoor en daarna gebeurde. En dat klemt te meer, na wat Zijn Excellentie zeide over de houding van een Minister ten opzichte van de adviezen van den Raad van State.

Wat de theologische faculteit betreft, vernam ik met ingegenomenheid de ronde verklaring van den Minister, dat het thans bestaande beslist verkeerd is.

En waar Zijn Excellentie zeide, geen verandering te zullen beproeven, maak ik haar daarvan geen verwijt, gelet op het extraparlamentair karakter van dit Kabinet, met al den aankeve daarvan.

De uitlegging van art. 48, 1°, b, voorlaatste zinsnede, der Lager-onderwijswet, geldt zoowel openbare als bijzondere m. u. l. o.-scholen, gemeenten als vereenigingen.

M. i. komt de vraag ten slotte hierop neer: moet „8 uren onderwijs geven” anders opgevat worden, wanneer 's Rijks schatkist er belang bij heeft, dan de Regeering zelf dit doet, wanneer er geen bijzondere geldelijke gevolgen aan verbonden zijn?

Mij lijkt het eenig juiste, dat men eerst vraagt: hoe is de toestand, van onbevooroordeeld onderwijsstandpunt beschouwd, en dan pas gaat beoordeelen of die toestand een subsidie wettigt.

En daarom herhaal ik mijn verzoek — en wat is er toch tegen om daaraan te voldoen? — Excellentie leg toch eens over de regelingen te Barneveld, Lekkerkerk en Winkel, van welke openbare scholen de Regeering zelf, die geheel vrij was in de regeling van leerplan en rooster van werkzaamheden (zie artt. 18 en 21 der Lager-onderwijswet), verklaarde, dat zij voldeden aan de voorlaatste zinsnede in quaestie van art. 48, blijkens het opschrift in het Lager-onderwijsverslag 1911—1912, bijlage H, bladz. 42/43.

Overigens keur ik wetsontduiking ten hoogste af, gelijk ik reeds zeide. Maar niet minder onwettige wetsuitbreiding.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

II. vaststelling van de begroting van uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het Vestingstelsel, dienst 1914 (146);

III. vaststelling van hoofdstuk VIII (Departement van Oorlog) der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914 (2).

De Voorzitter: Ik stel voor beide wetsontwerpen gezamenlijk in behandeling te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer van Voorst tot Voorst: Mijnheer de Voorzitter! Op verzoek der Regeering, verzocht u ons op 10 Februari j.l. om bij de algemeene beschouwingen der staatsbegroting niet over hoofdstuk VIII te spreken. Enkele leden hebben evenwel gemeend daaraan toch eenige woorden te moeten wijden

146. Voltuiging van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(van Voorst tot Voorst.)

en de tijdelijke voorzitter van den Ministerraad heeft daarover onomwonden de meening van de Regeering vertolkt. Zonder eenige terughoudendheid werd van de regeeringstafel vernomen, dat waar aan de defensie schade wordt toegebracht, door deze Regeering niet zal worden bezuinigd. Dit Kabinet, zegt de Premier, zal op het gebied van de defensie niet transigeeren.

De Regeering is er dus van overtuigd, dat door aan het leger of aan de vloot te onthouden, wat aan personeel en materieel ontbreekt, om paraat te zijn, schade wordt toegebracht aan de landsdefensie.

Door haar uitspraak heeft de Regeering zich op militair gebied geteekend.

Waar schade voor de defensie gevreesd wordt zal zij alzoo niet naar rechts, ook niet naar links zien, maar alleen vragen naar die Nederlanders, die haar willen steunen om het vaderland te verdedigen en voor zijn belangen op te komen.

Deze zienswijze van de Regeering acht ik zeer gelukkig; zij volgt hierdoor het voetspoor van het afgetreden Kabinet; zij ontwikkelt daardoor de energie van het volk. De geschiedenis leert toch bijna op iedere bladzijde wat een klein, zich zelf bewust volk vermag. Ik wil om een voorbeeld te noemen hier even Japan aanhalen. Zij die het Japansche volk kenden schreven vóór het uitbreken der vijandelijkheden met Rusland, dat Japan overwinnen zou. De Japannezen beschikten toch, volgens deze schrijvers, over het hiervoor noodzakelijke n.l.: het gezin, de school, de traditie en de selectie. In het gezin waren het vooral de vrouwen, die alles aanwendden om de beginselen van vaderlandsliefde bij haar kinderen in te prenten; op de school werden de militaire deugden geleerd. Men ging daar zelfs zoover, dat wanneer tijdens de manoeuvres troepen door een district trokken, de schoolkinderen vrijaf kregen om de soldaten te kunnen volgen. De schoollokalen hangen vol met portretten van helden. De traditie wil dat de Japansche soldaat sterft aan de zijde van zijn chef en voor den vijand nimmer teruggaat. De Japanner leeft in de hoop zich zijn voorouders waardig te worden, hij telt zijn leven niet.

Door de selectie worden de door hun fysieke geschiktheid bijzonder ontwikkelden aangewezen, om in het leger te treden.

Is het nu wonder, Mijnheer de Voorzitter, dat bij zulke opvattingen het leger en de vloot Japan hebben groot gemaakt? En hoe is het nu bij ons gesteld met de belangstelling welke ons leger en onze vloot ondervinden?

De geachte afgevaardigde uit Friesland, de heer Polak, sprak op 17 Februari j.l. in deze Kamer van het bij het volk zeer impopulaire en gehate militarisme. Ik vermoed dat deze meening slaat op den tijd toen de persoonlijke dienstplicht nog moest worden ingevoerd. Toen was er inderdaad geen belangstelling in het leger, toen was het impopulair. Sedert is er belangstelling, veel belangstelling gekomen. De honderdjarige feestvieringen der regimenten, de bijdragen aan militaire tehuizen enz., bewijzen dit. Ook omdat het volk zich meer bewust wordt van zijn kracht en dat niet alleen op economisch en wetenschappelijk gebied. Het steeds wijzen op onze onbeduidendheid heeft plaats gemaakt voor het besef, dat wij van ons af kunnen spreken, als wij dat willen en dat wij zoo nodig, ons goed recht moeten verdedigen. In een tijd dat iedere natie zich wapent om staande te blijven, acht ik het een geluk dat dit bewustzijn ook bij ons volk is ontwaakt. En nu mag de heer Troelstra blijkens het verslag van de *Nieuwe Courant* van 27 Februari j.l. in een vergadering van de federatie der S. D. A. P. zeggen, dat de sociaal-democraten zich niet laten verleiden door het geleuter over vaderlandsliefde, de overgrote meerderheid der natie denkt er gelukkig nog anders over. Deze is nog zoo bekrompen, dat zij wel over vaderlandsliefde leutert. Ter bescherming van het vaderland acht zij het noodig dat de militaristische weg, om met den heer Troelstra te spreken, met reuzenschreden moest worden opgegaan, om het achterstallige in te halen. Ons kleine land wil zijn onafhankelijkheid niet verliezen en van zijn eigen ontwik-

keling de vruchten blijven plukken. Het wil zijn plaats in de rij der Staten blijven innemen. De tijden zijn, naar ik hoop, voorbij, dat de Ministers van Oorlog en van Marine in de Volksvertegenwoordiging de noodzakelijkste hervormingen moesten uitschakelen, om een meerderheid voor hun begroting te vinden. Een geliefkoosde uitdrukking ten nadeele van het leger is, dat het zoo improductief is. Men die dit zeggen, verwijs ik naar hetgeen daaromtrent geschreven werd door dr. Jur. Robert Faber, Magdeburg: *Der productive Character der Heeres- und Flottenrüstungen*.

Ook de *Magdeburgische Zeitung* van 23 Juli 1913, n°. 368, wijdt hieraan beschouwingen.

Beperking der oorlogsuitgaven, wie zou die niet willen! De zoogenaamde militarist doet dienaangaande in niets onder voor den anti-militarist. Het invoeren van den persoonlijke dienstplicht heeft gelukkig in de meeste Staten een vredelievenden geest gekweekt; met het bloed van landszonen is men zuiniger, dan met dat van huurlieden.

Den 9den Februari 1870, dus ruim 44 jaar geleden, werd op vertrouwelijke wijze namens de Fransche regeering aan de Pruisische gevraagd om beider krijgsmachten gelijktijdig in te krimpen. Bismarck weigerde beslist. En kort daarop bleek — ik behoef het aan de Kamer niet in herinnering te brengen — dat het eeuwenoude beginsel van: indien gij den vrede wilt, bereidt u ten oorlog, ook toen weer bewaarheid werd.

En wat leerden later de beide vredesconferenties? De eerste, welke als een ontwapeningsconferentie was bedoeld, verwaterde dermate, dat van een beslissing van het gestelde vraagstuk niets kon komen. En wat de tweede conferentie betreft, hoewel Engeland de quaestie der beperking van de oorlogstoerusting als beginsel nog eens voorstelde, bleef het bij platonische verklaringen van instemming. En terwijl nu de Mogendheden over het bijeenroepen eener 3de vredesconferentie haspelen, verdedigt Churchill zijn groote vlootuitbreiding onder meer met de opmerking, dat wij ieder oogenblik herinnerd worden aan de noodzakelijkheid om zich te wapenen en dat een mogelijke vredesverstoring ieder oogenblik kan intreden. De beginselquaestie blijkt een onbereikbaar ideaal te zijn.

In verband met voorgaande beschouwingen acht ik dan ook het door de Regeering ingenomen standpunt betreffende de landsdefensie goed en juist.

Thans wensch ik mij meer in het bijzonder tot den Minister van Oorlog te richten en zou ik aan de waarheid te kort doen, indien ik zijn benoeming, in weerwil zijner bekwaamheden, met groote instemming vernomen had.

Ik vreesde toch, met het oog op zijn antecedenten, dat de door den heer Colijn met zoo veel vrucht in het leven geroepen organisatie van het leger enz. in het gedrang zou komen en dat wij wederom een tijd van proefnemingen, het benoemen van commissiën en wat dies meer zij, te gemoet zouden gaan. Gelukkig blijkt het tegendeel en wil generaal Bosboom Colijns grooten arbeid voortzetten. De Minister heeft toch in de andere Kamer verklaard, dat het door hem voorgestane verdubbelstelsel na jaren uit dat van den heer Colijn zal voortvloeien. Deze ruiterlijke erkenning en dit juist aanpassen aan wat men van de regeeringstafel uit nog beter kan overzien, heeft recht op groote instemming. Alvorens enkele details te bespreken, wil ik een paar woorden wijden aan de nieuwe organisatie. Met den Minister ben ik het eens, dat het verdubbelstelsel het stelsel is eener verwijderde toekomst, vooral bij eventuele leger- of landweertuitbreiding. De Minister ziet te recht in, dat op dit oogenblik de taak van het legerbestuur is consolidatie, n.l. het leger paraat maken op de grondslagen, welke de Militiewet 1911 bracht. Er moet nu eindelijk weer stabiliteit komen in de legerverhoudingen.

De vergelijking, door den Minister gekozen, in het mondeling debat der andere Kamer, dat hij door den legertrein langs enkele wissels te laten loopen op een zijspoor van het bestaande geleidelijk zal geraken tot zijn verdubbelstelsel, is, — hoewel schijnbaar eenvoudig — door dezen eenvoud, toch niet geheel juist.

Vooreerst gaat men in den regel veiliger op een hoofd-

146. Voltelling van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(van Voorst tot Voorst.)

spoor dan op een zijspoor, maar dit daargelaten, het geldt niet het verplaatsen van een wissel; het geldt ook niet de regeling van den treinenloop in een uitgebreid net van spoorwegen; zelfs niet de aansluiting aan een groot ander net. Ik voor mij zie het beeld anders.

Wij hebben nu eenmaal met de Legerwet 1911 en de organisatie-Colijn een groot spoorwegnet getrokken en het is nu de zaak om den dienst op dat net zeker te stellen, het materieel te verschaffen en het besturend en geleidend personeel op volle sterkte te brengen en te houden, in het kort, het bedrijf daarin tot een maximum rendement op te voeren. Nu heb ik in de couranten klachten gelezen, dat het door den Minister Colijn voor de oefeningen der infanterie benodigde aantal van 67 miliciens in 1913 lang niet bereikt werd. Ook deze klacht is in de andere Kamer vernomen. Met het door den Minister daarop gegeven antwoord, voorkomende op de bladz. 11 en 12 der Memorie van Antwoord, ben ik het geheel eens en voeg er nog het volgende aan toe.

In 1913 verkeerde het leger in een overgangstoestand; van de 67 recruten die er moeten zijn, werden er nog te veel afgekeurd, omdat voor hen de voorkeuring nog niet had plaats gehad. Het afgekeurde aantal bedroeg p.m. 7,7 %.

Die 67 is een minimum, alleen voor 1913 geldend. Immers te beginnen met 1914 moet de lichting ook voorzien in het tekort van de lichting van telkens 2 jaar te voren (art. 4 Militiewet 1912), zodat de lichtingsterkte niet als in 1913 23 000 man, doch p.m. 26 000 bedraagt (dit jaar 25 830). Daardoor zullen er ingevolge den indeelingsstaat voor dit jaar gemiddeld 80, maximum zelfs 87, recruten bij elke compagnie, volgens het organisatiestelsel-Colijn, zijn ingedeeld. Worden bij dit getal nog gemiddeld 7 man administratietroepen per compagnie gevoegd, omdat dezen gedurende 2½ maand de oefeningen der andere recruten volgen, dan komt men zelfs tot 94 recruten per compagnie, een sterkte dus, reeds bijna te groot om onder eenhoofdige leiding geoefend en moreel gevormd te kunnen worden. Ieder compagniescommandant moet toch iederen man zijner compagnie kennen, rekening houden met zijn individuele eigenschappen enz.

Werd het verdubbelstelsel ingevoerd, dan zou de sterkte der compagnie minstens 120 man bedragen. De Minister heeft dus volkomen gelijk, nu niet op het verdubbelstelsel terug te komen.

Sprak ik zoeven dat de compagnie zich kan oefenen met de te harer beschikking gestelde 80 tot 94 man, dan ga ik van de veronderstelling uit, dat dezen dan ook ter oefening beschikbaar zijn. Ik heb echter van verschillende zijden vernomen, dat, terwijl het vroeger tot de uitzonderingen behoorde, dat een milicien door een lichte ongesteldheid aan een oefening werd onttrokken, ook omdat deze dit zelf zeer onaangenaam vond, het nu helaas anders is geworden. De pers heeft dienaangaande treurige mededeelingen gedaan en er op gewezen dat het onrustbarend is zooveel miliciens zich aan de oefeningen onttrekken. De Minister heeft in de Memorie van Antwoord op de desbetreffende vraag van deze Kamer gezegd, dat „in de infanterie een geest van frisch en krachtig aanpakken steeds meer terrein wint; er wordt gewerkt. Het treffen van nieuwe maatregelen tegen de dienstonttrekking wordt mitsdien overbodig geacht.”

Dat krachtig aanpakken, waarover de Minister spreekt, acht ik een zeer gelukkig verschijnsel en uit den mond van Zijn Excellentie heeft het voor mij veel waarde. Toch wensch ik te wijzen op de nos. 16 en 17 van April 1913 van „Allen weerbaar”. Het daarin behandelde over dienstonttrekking door den heer Dudok van Heel, dat alzoo nog geen jaar oud is, en welke onttrekking mij ook van andere zijde werd medegedeeld, acht ik zeer laakbaar. In genoemd weekblad wordt in overweging gegeven de studenten, die bestemd zijn om later als officier van gezondheid op te treden, zooveel mogelijk de elementaire opleiding van den troep te doen medemaken, vooral de marschen en de manoeuvres. Zij leeren daardoor persoonlijk de kleine ongemakken gevoelen en bestrijden, die zij later als officier van gezondheid hebben te

beoordeelen. Bovendien kunnen zij bij voetzieken, kleine ongevallen enz. de eerste hulp verleen en daardoor in de praktijk leeren, wie zij later van uitrukkende diensten moeten vrijstellen. Ik meen dan ook deze aangelegenheid aan den Minister ter overweging te moeten aanbevelen.

Met genoegen heb ik 's Ministers antwoord op de aanvulling der bestaande vacatures in den kapiteinsrang der infanterie gelezen. Ik vertrouw dan ook, dat zij die zich door de mededeelingen in de couranten verontrust hebben, door de bedoelde verklaring zullen zijn gerustgesteld. Wanneer de Minister deze aangelegenheid behandelt hoop ik, dat hij ook om de luitenant-kwartiermeester zal denken, waaronder er velen zijn, die ruim 18 jaar luitenantdienst tellen en zooveel jongeren in den hooger rang zien voorgaan. Wellicht is voor hen, evenals dit voor de infanterie en cavalerie vroeger geschiedde, iets op de een of andere wijze te vinden, bij voorbeeld bevordering als hun tijdgenooten bij de andere wapens bevorderd worden.

Ik kom thans, Mijnheer de Voorzitter, tot de voorgeoefenden. Zeer moet worden toegejuicht dat van dezen Minister geen verlaging der eischen van voorgeoefendheid te wachten is. Daarom spijt het mij te meer, dat de Minister, wiens optreden ik in de andere Kamer met zooveel instemming volgde, ten opzichte der hier bedoelde miliciens veel te toegevend is geweest. Wat toch is het geval? Als een gevolg der Militiewet werden de regels vastgesteld en een examenprogramma ontworpen, waaraan de miliciens voldoen moet om verkorting van eersten oefeningstijd te krijgen. Aan het examen werd door allerlei jongelieden deelgenomen, waarvan de groote meerderheid zich of in het geheel niet, of op onvoldoende wijze had voorbereid. Toen de resultaten dan ook meer dan bedroevend waren, werd er moord en brand geroepen.

De examencommissies deugden niet; zij waren onbevoegd tot oordeelen; allerlei moeilijkheden waren den jongelingen in den weg gelegd en zoo meer. In plaats nu van het zich zelf te wijten, dat de door de Militiewet te verkrijgen voorrechten hun ontgingen, kwamen zij tot de conclusie, dat op de toegepaste wijze het instituut der voorgeoefendheid vermoord werd. Wanneer men nu weet dat bij dit examen geen enkele strikvraag voorkomt, dat het examenprogramma van a tot z aan ieder bekend kan zijn; dat er van bevoorrechtiging of concurrentie absoluut geen sprake kan zijn; dat een ieder van te voren precies weet wat hij te doen heeft en dat het geëischte door de vaklui en door hen die tot oordeelen bevoegd zijn, niet te zwaar wordt geacht, dan is het te betreuren dat de Minister het op 23 December j.l. ingenomen standpunt in de andere Kamer verlaten heeft.

Zijn Excellentie zeide toen tot den geachten afgevaardigde uit Zevenbergen (*Handelingen*, bladz. 1140):

„Het spijt mij dat de wet het herexamen verbiedt. De wet zegt imperatief, dat het onderzoek plaats heeft in November en het na-onderzoek voor hen die ziek geweest zijn, half December. Ik kan onmogelijk tot overdoen van het examen last geven.”

Dat was, Mijnheer de Voorzitter, het juiste standpunt. De Minister had immers kunnen overwegen of in de toekomst ook nog een hooger beroep ware in het leven te roepen. Het gelasten van een herexamen was wel het minst gewenschte wat gedaan kon worden. Ik wil hier niet verder over uitweiden; het Voorloopig Verslag dezer Kamer kenschetst m. i. juist den toestand en de Minister is in zijn antwoord er niet in geslaagd om mij en velen met mij, met het gebeurde te verzoenen.

En thans wensch ik wat van de cavalerie te zeggen. In *De Nieuwe Courant* van 7 Maart j.l. komt een zeer goed opstel over „Eene Cavalerie-Brigade” voor. De daarop den 11den Maart in dezelfde courant geëfende critiek werd door de redactie op afdoende wijze weerlegd.

Onder beleefde verwijzing naar beide artikelen, wil ik den tegenwoordigen toestand der cavalerie bespreken, voor zover dit mij nog noodzakelijk voorkomt.

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

146. Voltuoiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(van Voorst tot Voorst.)

Tot mijn leedwezen moet ik verklaren dat deze in zeer veel opzichten veel te wenschen overlaat.

De inspecteur der cavalerie, waarvan als het ware de stuwkracht voor het wapen moet uitgaan, die door opleiding en langdurige ondervinding, benevens door volhardende studie, de technische en tactische eischen van het wapen moet kennen, mag zijn zelfstandigen invloed niet op de regimenten cavalerie doen gevoelen; hij staat als het ware in vele opzichten buiten zijn wapen.

Terwijl hij de verantwoordelijke man moet zijn, die bij mobilisatie de cavalerie goed geoefend, marsch- en gevechtsvaardig ten gebuik van den legercommandant moet kunnen stellen, zal hij moeten ervaren, dat alsdan de samenhang zal ontbreken en zijn bevelen onvoldoende begrepen worden, omdat zijn onderhoorigen niet gewoon waren met hem samen te werken.

Te recht wordt dan ook in het Voorloopig Verslag gezegd, dat, zoo de cavalerie bij mobilisatie een afzonderlijke opdracht moet vervullen, het aanbeveling verdient de cavalerieregimenten weder onder de bevelen van bedoelden inspecteur te brengen. Bij de groote manoeuvres worden de oorlogstoestanden zooveel mogelijk nagebootst. De nadeelen van het gevolgde stelsel bij de cavalerie kwamen verleden jaar bij die manoeuvres dan ook sterk naar voren. De cavalerieregimenten, toen tijdelijk onder de rechtstreeksche bevelen van den inspecteur gesteld, waren hem als het ware vreemd. Het gebruik van de toen samengestelde brigade heeft dan ook tijdens bedoelde legeroefeningen te wenschen overgelaten; de regimentscommandanten voelden, dat zij een chef hadden, met wien ze niet waren ingeleefd; meermalen begrepen zij de bedoelingen van den brigadecommandant niet.

Bij een wapen, waar de gevechtshandelingen onmiddellijk bij oorlogsgevaar kunnen intreden en een zoo snel verloop hebben, is dit een groot nadeel en een voortdurend gevaar.

Verder is het wapen zóo zwak, zelfs vergeleken met België, dat het gering aantal eenheden die men voor verkenning en ophelderingsdienst noodig heeft wel ter dege goed geoefend moeten zijn, wil onze infanterie in tijd van oorlog niet blind staan. Ik kan er dan ook niet genoeg op aandringen, dat het weinige, dat wij hebben, goed zij.

Hoe is het nu in dit verband met de opleiding der paarden en ruiters gesteld?

Verleden jaar heb ik op het zeer gebrekkige daarvan gewezen en ik zal, wat dit betreft, er niet verder op ingaan.

Uit gemis van goede remonterijders is hierin nog geen verbetering gekomen. Maar ook de opleiding der huzaren laat zeer veel te wenschen over. De huzaar kan eerst in zijn 2de dienstjaar met vrucht worden opgeleid tot die oefeningen in den velddienst, waar hij afzonderlijk moet optreden. In het eerste oefeningsjaar wordt, als regel, het geheele denkvermogen van den jongen ruiter, wanneer hij moet rijden in snellen gang en over onbekend terrein, in beslag genomen door de besturing van zijn paard. Eerst in het 2de jaar zijn de opgeleiden zoo ver, dat zij kunnen rijden en te gelijk hun gedachten concentreren op andere zaken, bij voorbeeld op een opdracht.

Alle miliciens die dus in hun 2de oefeningsjaar onttrokken worden aan den eskadronsdienst, blijven half geoefende huzaren, die bij mobilisatie hun vak niet voldoende meester zijn. En op welke reusachtige schaal de miliciens aan de 2de-jaarsoefening worden onttrokken, blijkt uit het volgende.

Van de lichting 1912 waren op 22 October 1913 bij een regiment aanwezig 239 man.

Hiervan werden er 112, dus bijna de helft, om allerlei redenen permanent aan den eskadronsdienst onttrokken. Er deden er dus maar 127 dienst bij de eskadrons. Wanneer de lichting 1912 nu bij mobilisatie onder de wapenen wordt geroepen, dan is ongeveer de helft daarvan onvoldoende geoefend.

De eskadrons zijn dan ook onvoldoende marsch- en gevechtsvaardig. Zooals ik verleden jaar uiteenzette, is bij 2-jarigen militiedienst met 60 à 80 recruten per eskadron noodig een kern van pl.m. 16 vrijwillige korporaals en een

(van Voorst tot Voorst e. a.)

30 à 40 vrijwillige huzaren. Om deze kern kan de militia zich dan groepeeren. Zooals het nu is met 6 à 8 vrijwillige korporaals en pl.m. 10 vrijwilligers is de toestand meer dan onvoldoende.

Voor de goede opleiding is ook noodig dat de vrijwilligers te gelijker tijd met de militia opkomen, n.l. op 1 October. De vrijwilligers die zich tusschentijds melden, zouden in afwachting met handgeld naar huis kunnen gaan. Zij die zich hierdoor laten afschrikken, kunnen gerust wegblijven, want aan hen heeft men toch niets.

Verder wijs ik op het chronisch gebrek aan paarden. Hoofdzakelijk vloeit dit voort uit het ontbreken eener paardenreserve waaruit de onbereden officieren enz. zich kunnen voorzien. Waren bijv. de 5- en 6-jarige paarden boven de sterkte, dan zouden de eskadrons voltallig kunnen blijven. Nu is ieder paard dat kreupel of ziek wordt, of verkocht moet worden aan een onbereden officier, die bereden wordt, ten nadeele van de oorlogsterkte van het eskadron. De aanvulling uit de depots en het remontedepot, welke wel eens als een paardenreserve beschouwd wordt, kan buiten bespreking blijven. Deze paarden zijn als reserve niet geoefend en te jong om er mede te velde te trekken. Ik hoop dat de Minister, die zelf een bereden korps commandeerde, het door mij gesprokene aan een ernstig onderzoek zal onderwerpen en de middelen zal weten te vinden tot verheffing van ons ruiterswapen.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, nog een enkel woord over het eindcijfer der oorlogsbegroting.

De Minister schroomt toch niet om alle aanvullingen en verbeteringen, die noodzakelijk zijn om het leger paraat te maken en slagvaardig te houden, op zijn budget te brengen. Doet hij dit niet, dan brengt hij schade toe aan de landdefensie.

Een voor onze verhoudingen voldoende sterk leger kost vele millioenen, millicenen echter, die voor een deel weer naar de natie terugvloeien. Wij moeten steeds voortarbeiden tot verbetering van „het legerbedrijf”, zonder dadelijk voor de kosten terug te deinzen.

Vóór 1806, vóór de Jenacatastrophe, gaf Pruisen gemiddeld 20 millioen thaler jaarlijks voor zijn leger uit.

De nederlaag en de daaruit geboren afhankelijkheid aan Napoleon is Pruisen op niet minder dan drie milliard thaler te staan gekomen en wel aan afpersingen, onderhoudskosten van Fransche legers en het doortrekken van deze, over Pruisisch grondgebied.

En deze som heeft een land van toen slechts 4,5 millioen inwoners, in ongeveer 6 jaar voor een ander moeten opbrengen. Wat waren hiertegenover de betrekkelijk geringe kosten van het eigen leger?

Om later de vrijheid na de jaren van onderdrukking terug te erlangen, bracht Pruisen in den zomer van 1813 een leger van 270 000 man op de been, dat is 6 pct. der bevolking, en in de eerste jaren na den oorlog bedroeg de sterkte van het onder de wapenen zijnde legergedeelte nog 135 000 man, dat is 3 pct. der bevolking, tegen gemiddeld 1 pct. nu. Dat zijn sprekende cijfers, die ons kunnen bemoedigen. Ons volk kan, als klein volk, alléén blijven bestaan, indien het aan zich zelf de hoogst mogelijke eischen stelt, wanneer het zich daarvoor zooals Pruisen, de grootste opofferingen wil getroosten. Professor Jorissen heeft dienaangaande zoo juist gezegd, dat het kleine Nederland zal blijven bestaan, zoolang ieder onzer den eed van het Je Maintiendrai getrouw blijft, door Prins Willem I voor tijdgenoot en nageslacht afgelegd.

De heer Franssen: Mijnheer de Voorzitter! Met erkentelijkheid nam ik kennis van de verklaring des Ministers op bladz. 6 der Memorie van Antwoord onder het hoofd „Landweer”, dat de aandacht op deze aangelegenheid gevestigd blijft.

Van dezen bewindsman mag ik dit au sérieux nemen. Doch ik vraag met alle bescheidenheid, is het wel geheel juist, dat de adjudanten-onderofficier een toelage van f 550 boven hun jaarwedde genieten?

Ben ik goed ingelicht — en gelet op mijn bron twijfel ik

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Franssen e. a.)

daaraan niet — dan hebben zij juist geen jaarwedde, en is de f 550 dus ook niet een toelage, maar loon voor te verrichten werk. Slechts wanneer zij bij de landweer opkomen onder de wapenen, ontvangen zij een traktement van f 3 per dag, voor wat zij dan te doen hebben. Dit is echter hoogstens (meestal op verre na niet) 6 weken in het jaar. Maar dit treedt niet in de plaats van het gewone werk. Dat blijft liggen wachten.

Wat is de zaak met die f 550? Oorspronkelijk was dit voldoende, omdat gemeend en hun gezegd werd, dat zij andere hun passende bezigheden bij hun landweerwerk konden verrichten. Maar dat werk is zóó toegenomen, dat de bijverdiensten moesten worden losgelaten, omdat alle tijd in beslag genomen werd door werkzaamheden voor de landweer, soms zelfs tot in den nacht toe. En voor het werk, dat minstens eens luitenant-kwartiermeester is, krijgen zij f 550.

Dat is geen bezoldiging, noch voor hun werk, noch voor hun rang. En indien er geen liefhebbers van de gepensionneerden zich meer aanmelden voor dit zeer onvoldoende loon, zal men gedwongen worden hoger betaalde krachten uit het leger in dienst te nemen.

Mij is verzekerd, dat alle kommandanten der landweer het er over eens zijn, dat die f 550 veel te weinig is. Een sergeant-majoor, zeide men mij, die f 200 krijgt, is er beter aan toe, omdat hij alles er bij kan waarnemen.

Excellentie! Laat het dus niet langer hier zijn, dat paarden, die den haver verdienen, dezen niet krijgen. En breng in ieder geval op de begroting voor 1915 een verhooging van minstens 40 pct. voor deze 44 mannen. En als ik dit cijfer noem, is daar geen kwaad geld bij. Dat is werkelijk het minimum.

Verder nog dit. Zij hebben met de reorganisatie der landweer een zeer drukken tijd gehad. En het is, dunkt mij, niet meer dan betamelijk, wanneer hun daarvoor een niet al te karige gratificatie gegeven wordt.

Zijn Excellentie gelieve ook dit in zeer ernstige overweging te nemen.

De heer Staal: Mijnheer de Voorzitter! Met den Minister in een vroegeren werkkring samengewerkt hebbende, en daarbij zijn werkkraft en zijn bekwaamheid hoog hebbende leeren waardeeren, heb ik mij gaarne geschaard bij de leden dezer Kamer, die verklaren hem met ingenomenheid aan de Regeeringstafel te hebben zien plaats nemen en die vertrouwen uitspreken in zijn beleid. Ik begrijp, dat de Minister met werk is overladen en zijn tijd uitnemend gebruiken kan. Zijn Excellentie heeft in de andere Kamer, toen hij van zekere zijde met veel vragen werd lastig gevallen, aan de vragers gezegd, dat als de parlementaire toon het hem niet verbood, hij geneigdheid zou hebben om te zeggen: „kerel, hou je mond”. Ik wil mij een goed verstaander toonen, door aan dit halve woord genoeg te hebben, en ik zal er mij dus volstrekt niet toe zetten den Minister met veel vragen lastig te vallen. Ik zal mij tot enkele zakelijke punten bepalen en kan dat ook, omdat de Minister in hoofdzaak de begroting van zijn voorganger heeft overgenomen, in die begroting geen nieuwe principieele vragen worden behandeld en ik mij ten slotte met hetgeen door den heer van Voorst tot Voorst is gezegd vrijwel kan vereenigen, onder reserve van één punt, waarop ik straks terugkom.

Het eerste punt, dat ik had willen bespreken, betreft de aangelegenheid, die in ons Voorloopig Verslag is behandeld onder het hoofd: kosten van het Departement. Om echter de leden der Kamer zooveel mogelijk ter wille te zijn zal ik deze aangelegenheid, waarbij ik mij in rechtsquaesties zou moeten begeven, die, om ze goed duidelijk te maken, nogal veel omhaal van woorden zouden vereischen, weglaten, waarbij ik alleen aan Zijn Excellentie zou willen vragen mij gelegenheid te willen geven, deze zaak met hem mondeling in zijn Kabinet te bespreken.

Het tweede punt, waarbij ik eenigszins met den heer van Voorst tot Voorst in conflict kom, betreft de indeeling onzer cavalerie. Toen ik in de Commissie van Rapporteurs het verzoek deed om in het Voorloopig Verslag den passus op te nemen, die onder genoemd hoofd in het Verslag een plaats

(Staal.)

heeft gevonden, was het allermintst mijn bedoeling om bij de openbare behandeling der Oorlogsbegroting omtrent dit punt een principieel debat met Zijn Excellentie uit te lokken. Ik wenschte dit niet, omdat ik van meening ben dat tactische vraagpunten — en in den grond der zaak is deze quaestie een tactische — niet behooren uitgemaakt te worden in het Parlement.

Wanneer ik nu deze zaak duidelijk wil maken zal ik een kleine tactische inleiding moeten geven, welke ik zoo kort mogelijk zal trachten te maken. Elke troepenafdeeling, in oorlogstijd gevaar loopende om met den vijand in aanraking te komen, moet zich beveiligen en voor overrompeling vrijwaren en daarvoor is het wapen der cavalerie bij uitstek geschikt. Men deelt dus bij zulk een troepenafdeeling cavalerie in, die daaraan is verbonden, die het oog van den bevelhebber heeft te zijn, die moet waarschuwen als de vijand zich vertoont en die verricht wat ik zal noemen den tactischen verkennings- en beveiligingsdienst. Het is duidelijk, dat zulk een afdeeling groter moet zijn naarmate de troepenafdeeling waartoe zij behoort groter is en meer zelfstandig optreedt.

Maar de bevelhebber heeft aan deze beveiliging niet genoeg. Hij heeft behoefte aan een zoo mogelijk groote cavaleriemassa, die hij verder vooruit zendt, die als het ware als een zelfstandige divisie of brigade optreedt, den vijand opzoekt en tracht uit te vorschen, welke 's vijands bedoelingen zijn. Uit den aard der zaak zal die cavaleriemassa, aangezien de vijand precies hetzelfde doet, stooten op de cavaleriemassa van de tegenpartij. Nu een van tweeën. Of onze cavaleriebrigade, zal ik nu maar zeggen, durft den strijd niet aanvaarden, kan dat niet doen, — dan is haar uitzending totaal nutteloos geweest. Of wel zij wil de zaak doorzetten, — dan moet zij den sluier van de vijandelijke cavalerie op een zeker punt met geweld doorbreken en het gevecht aanvaarden, om op die wijze door een opening te komen tot de hoofdmacht, die zich achter die cavalerie bevindt, ten einde te constateeren, waar deze zich bevindt, wat zij doet, enz. Maar dan moet dat gebeuren door een krachtige inspanning, door het gevecht.

Nu brengt de aard van het cavaleriegevecht mede, dat het is in hooge mate beslissend, dat, vooral als zij zoo heel ver verwijderd is van de eigen troepenmacht, de zwakste partij van die cavalerie, die met den strategischen verkenningsdienst belast is, gevaar loopt geheel vernietigd of opgelost te worden, en voor het verder gebruik van het eigen leger vrijwel verloren te zijn. Ziedaar mijn tactische inleiding.

Nu kom ik tot onzen concreten toestand. Hoe was de toestand vóór 1908? Ik zal, om het beeld meer actueel te maken, maar aannemen de organisatie, die wij op het oogenblik bij de infanterie hebben en die eenigszins afwijkt van die, welke vóór 1908 bestond. Men deelde bij mobilisatie bij iedere divisie een of twee eskadrons in, voor wat ik zooveel noemde den tactischen verkenningsdienst. Dat was niet veel, maar het was voldoende. Te voorzien was echter, dat in een latere periode van den oorlog, als onze divisien wat meer zelfstandig zullen optreden, die twee eskadrons wellicht zouden moeten worden versterkt. Men hield alzoo bij mobilisatie van onze cavalerie over, na aftrek van wat voor de divisien werd afgestaan, twee, hoogstens drie regimenten, en men bepaalde dat in den regel die twee à drie regimenten als cavaleriebrigade onder commando van den inspecteur der cavalerie zouden optreden voor den strategischen verkenningsdienst. Men gaf dan ook in verband daarmee aan den inspecteur der cavalerie het bevel over alle regimenten, om dan later uit te maken, welke eskadrons aan de divisien zouden worden toegekend. In aansluiting daarmee had men dus dezen vrede-toestand vóór 1908: de inspecteur der cavalerie is commandant der cavalerie, heeft de regimenten onder zijn direct bevel, en de divisiecommandanten hebben in vrede-tijd hoe genaamd niets met de cavalerie te maken, behalve bij de manoeuvres. Nu deden zich groote bezwaren bij dezen toestand voor. Bij de manoeuvres bleek, dat de divisiecommandant

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Staal.)

danten niet zóó op de hoogte waren van het wapen der cavalerie als toch noodig was, dat zij de waarde en de kracht er van niet goed kenden. Het gevolg was, dat de commandanten der afdeelingen cavalerie, die bij de manoeuvres aan de divisiecommandanten werden toegevoegd, nog al eens uit den band sprongen en hun eigen weg gingen, wat beslist slecht was. Een tweede nadeel was, dat die cavalerieafdeelingen bleken niet voldoende geoefend te zijn in den tactischen verkenningsdienst. Wat was het geval? Naarmate de inspecteur der cavalerie meer met hart en ziel cavalierist was — en wij hadden er gelukkig zoo — wijdde hij zich met grooter voorliefde aan de strategische taak, voerde hij graag bij al zijn oefeningen zijn regimenten gezamenlijk aan, en vergat hij te veel den tactischen verkenningsdienst, die voor verschillende eskadrons in oorlogstijd zou zijn weggelegd.

Voor mij was er echter nog een veel grooter bezwaar. Als sous-chef van den generalen staf en later als Minister van Oorlog heb ik moeten medewerken om o. a. de oorlogs-instructie voor den inspecteur der cavalerie vast te stellen. En nu moet dit in het oog gehouden worden: onze cavaleriebrigade, die in oorlogstijd als strategische cavalerie optreedt, heeft maar de sterkte van twee of drie regimenten, en nu beschikken onze naburen, zelfs België, over een overweldigende meerderheid aan cavalerie. Terwijl dus in oorlogstijd onze cavaleriebrigade ver verwijderd zal zijn van de hoofdmacht, is het bijna zeker dat zij tegenover een overmacht zal komen te staan. En wat dan? Zou dan de commandant het gevecht weigeren? Dan, ik herhaal wat ik bij mijn tactische inleiding heb gezegd, was de geheele uitzending nutteloos geweest. En aanvaardde hij het gevecht, dan liep hij zeer zeker groot gevaar zijn geheele cavaleriemacht vernietigd te zien of uiteengeslagen te zien.

En dit zou te grooter bezwaar opleveren, omdat, zooals ik zooeven reeds zeide, in de latere perioden van den oorlog onze divisien meer noodig hebben aan tactische verkenningscavalerie dan een of twee eskadrons. Gingen dus ook de overige regimenten bij hun strategischen ophelderingdienst verloren, dan zouden de divisien later niet van meer cavalerie voorzien kunnen worden, en dit te minder omdat in oorlogstijd aanvulling van cavaleriepaardenmateriaal in ons land ten eenenmale tot de onmogelijkheden behoort.

En hoe moest men nu de instructie van dien cavalieregeneraal maken? Hem verbieden, op zeker oogenblik het gevecht te aanvaarden, ten einde die opening te maken, waardoor hij licht kreeg, kon niet, en aan den anderen kant, hem zeggen: offer desnoods uw cavalerie geheel op, mocht niet. Zoo kreeg men een instructie van geven en terughouden, die in mijn oog de werking van onze cavaleriebrigade en het optreden van den cavalieregeneraal verlamde. Tenzij men met een Blüchner-natuur te doen had, liep men groot gevaar dat de brigadegeneraal voorzichtigheidshalve niet vocht en daardoor het geheele optreden van onze cavaleriebrigade illusoir maakte.

En toen heb ik gezegd: laat ons eieren kiezen voor ons geld; hef de gedachte van de strategische cavaleriebrigade geheel op, voorzie de divisien van een flinke cavaleriemacht voor den tactischen verkenningsdienst, dan zult gij groote voordeelen verkrijgen; en geef aan den inspecteur der cavalerie een instructie, waarbij hij als inspecteur — want hij heeft nu geen eskadrons meer direct onder zijn bevelen — zijn be tekenis behoudt.

Na mijn aftreden is men in 1908 ten deele hiertoe overgegaan. Men heeft de regimenten cavalerie — ik bepaal mij hier geheel tot de cavalerie en spreek niet over de bereden artillerie — gesteld onder de directe bevelen van de divisiecommandanten en den inspecteur van de cavalerie van zijn bevel ontheven. Maar men heeft de gedachte aan een cavaleriebrigade in oorlogstijd niet opgegeven en men gaf aan den inspecteur een instructie als inspecteur, waarbij — dat heeft generaal van Voorst tot Voorst zooeven nog opgemerkt — zijn invloed op het wapen te zeer werd verzwakt.

Nu is het natuurlijk een voordeel, dat de commandanten der divisien de cavalerie, waarmee zij nu dagelijks hebben

te maken, beter leeren kennen; daar gaat niets van af, maar, na hetgeen ik gehoord heb aangaande de bezwaren, die tegen den tegenwoordigen toestand worden aangevoerd, moet ik mij afvragen, of er niet een wijziging is gekomen in de verhoudingen en toestanden, waardoor de motieven, waarop ik mijn voorstel had gegrond, hun kracht geheel of gedeeltelijk hebben verloren, zoodat er aanleiding is om tot den vroegeren toestand terug te keeren.

En dan zeg ik, dat dit althans ten deele het geval is.

De omstandigheden toch zijn in zooverre gewijzigd, dat wij nu hebben gekregen rijwielen- en mitrailleursafdeelingen, welke de strategische cavalerie bij haar optreden in oorlogstijd zullen kunnen steunen en kunnen bewerken, dat wanneer die cavalerie een gevecht moet aannemen, er meer waarborgen bestaan, dat zij niet totaal wordt uiteengeslagen, maar opname vindt in die afdeelingen.

En verder moet ik verklaren, dat, hoewel de theorie goed was waarop mijn motiveering steunde, de practijk daarmede niet geheel overeenstemde. Mij is van zeer deskundige zijde medegedeeld, dat de divisiecommandanten, die ik meende dat de cavalerie, welke zij onder hun bevelen kregen, goed zouden leiden in vredetijd, daartoe niet bij machte zijn gebleken. Die commandanten worden grootendeels gekozen uit de infanterie en het zou zijn gebleken, dat zij het wapen der cavalerie niet zóó in details kennen, dat zij het in vredetijd voldoende kunnen leiden en controleeren en tot goede oefening kunnen opvoeren.

Het gevolg daarvan is natuurlijk, dat de eenheid van het wapen der cavalerie verloren gaat en dat — de klacht is daar juist uitgesproken door den generaal van Voorst tot Voorst — de invloed van den inspecteur nagenoeg gelijk nul is, terwijl van oefeningen in groot verband slechts gedurende enkele manoeuvre-dagen iets komt, wat niet genoeg is om goede samenwerking in brigadeverband bij mobilisatie te waarborgen.

Met andere woorden: men heeft nog gezegd, dat het wapen der cavalerie is achteruitgegaan en, ik herhaal, de practijk moet zeer veel invloed op beslissingen aangaande deze aangelegenheden hebben, zoodat ik mij genoodzaakt zie het standpunt los te laten dat ik tot nu toe ten aanzien van deze zaak innam. En nu zou ik den Minister, wiens ontwijkende verklaring in de Memorie van Antwoord ik met volkomen instemming heb gelezen, willen zeggen — want ik wil hem thans niet dwingen tot een principieele beslissing —: raadpleeg nog eens uw strategische adviseurs, ga na of het optreden van een cavaleriebrigade, zoo zwak als de onze is, bij een eventueelen oorlog werkelijk effect kan opleveren, of gij aan den inspecteur der cavalerie, als commandant dier brigade, in oorlogstijd een instructie kunt geven die hem eerblijk en loyaal stelt voor zijn taak en die hem niet en vrijheid geeft en terughoudt. Zoo neen, handhaaf dan den tegenwoordigen toestand en verbeter de instructie van den inspecteur der cavalerie. Zoo ja, keer dan terug tot den vorigen toestand en dan zou ik zelf het advies willen geven daartoe over te gaan.

Ik kom thans tot het tweede punt, dat betreft de rechtsgeleerde opleiding van de officieren. Ik heb verleden jaar en ook nu weder in het Voorlopig Verslag een pleidooi geleverd om de militaire krijgsraden zoo in te richten dat zij een meer permanent karakter krijgen.

Ik zou aan den Minister willen zeggen: benoem in de krijgsraden kapiteins, die, natuurlijk overigens geschikt, echter, omdat zij niet geneigd zijn om paard te rijden of om andere redenen, minder neiging voelen om voor hoofdofficier in aanmerking te worden gebracht, of daartoe niet in aanmerking komen. Als men zulke officieren permanent lid van den krijgsraad doet blijven, bevordert men een juiste rechtspraak. Wanneer men doet zooals nu, en voor de krijgsraden officieren neemt die dikwijls rouleeren en men laat de officieren een rechtscursus volgen die twee jaren moet duren, dan onttrekt men een groot aantal officieren aan den troependienst, terwijl men op het oogenblik juist klaagt over het groote gebrek aan kapiteins en luitenants voor den

146. Volttooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Staal.)

dienst. Men zou dus niet alleen de belangen van een goede rechtspraak bevorderen, maar ook in het belang van den dienst handelen wanneer gevolg werd gegeven aan mijn voorstel. De Minister gaat daarin niet met mij mede. Ik wil hem niet pressen, maar de zaak aan de practijk overlaten. Van zeer bevoegde zijde is echter reeds de wensch te kennen gegeven, dat de secretariaten van de krijgswaden meer permanent zullen worden, omdat het voor de presidenten van de krijgswaden hoogst bezwaarlijk is telkens andere officieren tot het secretariaat te moeten opleiden.

Hoewel ik, zooals ik zeide, aan de practijk de beslissing wil laten, wil ik toch even wijzen op eenige zwakke punten in het betoog van den Minister in zijn Memorie van Antwoord. De Minister zegt:

„Dat de officieren, die als lid van den krijgswaad hebben te fungeren, nu dit geschiedt onder de leiding van een burger-rechtsgeleerde als voorzitter, op den duur tot goede rechtspraak zullen komen ook zonder een cursus gevolgd te hebben, gelooft ook de ondergeteekende.”

Dit wil dus zeggen: ik hecht niet aan den cursus, de officieren kunnen het zonder dat ook wel af.

„Maar”, luidt het verder, „hij meent bovendien, dat het aanbeveling verdient aan een zeker aantal officieren vooraf zooveel juridische kennis bij te brengen, dat zij reeds aanstonds bij het intreden van den krijgswaad als bruikbare rechters met hunnen voorzitter kunnen samenwerken. Voor dit doel is de cursus bestemd en voldeende.”

Maar dit is juist het tegenovergestelde! Nu zou ik zeggen: of het volgen van den cursus is nuttig, en dan moeten al de leden van den krijgswaad, en niet „een zeker aantal” van hen den cursus volgen, of het is niet nuttig of noodig, en dan moet geen enkel officier den cursus volgen die hem zóo lang — twee jaren — aan den troependienst onttrekt.

Dan heeft de Minister nog verder gezegd:

„Tegen het denkbeeld om permanente leden van den krijgswaad aan te wijzen, bestaat bij den ondergeteekende bezwaar; hierdoor zou op den duur geheel verloren gaan het groote voordeel, dat de militaire rechter voeling blijft houden met het milieu, waaruit de militaire justiciabelen voortkomen.”

In de eerste plaats behoeft dat voordeel niet verloren te gaan, want de kapiteins, die wellicht later den rang kunnen krijgen van majoor of luitenant-kolonel, zouden heel goed bij den troep kunnen worden aangewend voor allerlei werkzaamheden, die, behalve de oefeningen ten behoeve van den dagelijkschen dienst, moeten worden verricht. Maar de Minister vergeet bovendien geheel, dat dit argument er toe zou moeten leiden, dat de officieren-leden van het Hoog Militair Gerechtshof ook in het militaire milieu moeten blijven. En dat is toch allermint het geval. En waar dit nu geen bezwaar oplevert voor de leden van het Hoog Militair Gerechtshof, behoeft het ook geen bezwaar te zijn voor de leden van de krijgswaden, vooral niet wanneer gehandeld wordt op de wijze, als door mij is aangegeven.

Het laatste punt, dat ik even wensch aan te roeren, betreft eigenlijk het herstellen van een onjuistheid in ons Voorloopig Verslag, waaraan ik zelf medeplichtig ben. Toen in de afdeeling werd behandeld de quaestie van de traktementsverbetering van de militaire apothekers, heb ik geargumentteerd, dat, aangezien de gewone burger-apothekers zooveel meer kunnen verdienen dan de militaire apothekers, men gevaar liep, dat de beste elementen als burger-apotheker zich zouden vestigen, terwijl dan voor het leger alleen de minderwaardigen zouden overblijven. Hiertegen werd in de afdeeling aangevoerd, dat men niet moest vergeten, dat, als de burger-apothekers, die er een eigen apotheek op nahouden, groote winsten kunnen maken, daartegenover staat het risico, aan het houden van een dergelijke apotheek verbonden. Bovendien, zoo zeide men, heeft een militair-apotheker het voordeel, dat hij na een zeker aantal jaren ook pensioen

(Staal e. a.)

geniet. Van deskundige zijde werd mij de opmerking gemaakt, dat ik de tegenstelling niet goed had gekozen. Ik had tegenover den militairen apotheker moeten stellen, niet den apotheker met een eigen apotheek, maar den burger-apotheker die ambtenaar is, bijv. in een gemeentelijke apotheek. Nu zou ik uit mij toegezonden opgaven kunnen aantonen, — ik zal dit echter niet doen, men zal mij wel op mijn woord willen gelooven, — dat zulk een apotheker, die ambtenaar is in dienst van een gemeente, toch hogere verdiensten kan maken dan een militair apotheker, en dus blijft mijn conclusie volkomen waar.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb hiermede gezegd wat ik te zeggen had. De Minister heeft in de andere Kamer gereleveerd dat de heer Bosboom zich vroeger sterk heeft bewogen op het veld der critiek. Van harte hoop ik, dat de ervaring, welke de heer Bosboom als Minister van Oorlog op zal doen, hem niet te zeer tot de drukkende bekentenis zal brengen, dat de kunst moeilijker is dan de critiek.

De heer Laan: Het zij mij veroorloofd iets in het midden te brengen betreffende de vestingbegroting. Ik zal ingevolge uw verzoek, Mijnheer de Voorzitter, en ook omdat het bijna lente is eer wij met de behandeling van de begroting gereed zijn, daarbij mijn gedachten zooveel mogelijk concentreren. Ik wensch echter een punt te behandelen van het grootste gewicht. Ik heb mij verheugd, dat de overzijde van het Parlement, en ook de Minister, heeft overgenomen de voorstellen van den heer van Wichem, beoogende uitstel van den bouw van een meelfabriek met silo's, en dit lezende hoopte ik dat dit uitstel zou leiden tot afstel, want naar mijn bescheiden meening, die, geloof ik, op zeer goede gronden rust, zou het zeer verkeerd zijn, als de Staat een meelfabriek ging bouwen en gedwongen zou zijn — ik beroep mij hier op het oordeel van den voorzitter van de Vereeniging van Nederlandsche Meelfabrikanten — om de allerduurste tarwe aan te schaffen, ten einde de bezwaren te voorkomen die verbonden zijn aan het bewaren in silo's. Nu ben ik geen meelfabrikant, maar door mijn omgeving en door mijn opvoeding heb ik er toch eenige kennis van gekregen en dan meen ik te mogen zeggen, dat hetgeen de Minister in de Memorie van Antwoord schrijft, namelijk dat hij silo's zonder enig bezwaar acht, niet op juiste gronden rust. Ik heb voorbeelden gezien, dat tarwe zóo bedorven was, dat het de vraag is of zij niet viel onder de categorie, waarvan de Minister van Binnenlandsche Zaken gisteren verklaarde, dat zij vernietigd moest worden, gelijk rotte visch en bedorven waar. De waardevermindering kan een-derde, ja de helft bedragen. Wanneer men nu nagaat, wat die maaldertij volgens de cijfers der Regeering zou moeten kosten, en tevens zich de groote gevolgen voor het Gouvernement voor oogen stelt — en het Gouvernement zal die gevolgen blijkens de ervaring meer gevoelen dan een particulier — dan acht ik de plannen van de Regeering inderdaad ruïneus.

Nu is er een tweede plan geopperd, namelijk dat een meelfabriek zou worden gebouwd onder de hoede van het Rijk met garantie van een en ander, maar dit plan acht ik even bezwarend. Het oude spreekwoord: „samen goed is geen goed” zou zich in de ongunstigste mate doen gevoelen, want of het zal voor den Staat een buitengewoon kostbare onderneming worden, of er zal een zeer zware concurrentie ontstaan met de andere fabrikanten. Om beide redenen zou ik dus ook dit tweede plan ten zeerste veroordeelen.

In het Voorloopig Verslag is nog een ander plan genoemd, dat naar mijn meening beter doenlijk is, maar vóórdat men daartoe overgaat, zou ik den Minister — en dit is het doel van mijn spreken — in overweging willen geven zich nog eens ernstig te overtuigen van hetgeen er binnen de Stelling van Amsterdam te verkrijgen zou zijn. Er zullen toch wel weinig plekjes op de wereld zijn, waar zulk een groote voorraad van voedingsstof aanwezig is als daar en vóórdat men nu overgaat tot het nemen van groote besluiten, die millioenen in eens en tonnen jaarlijks zullen kosten, zou ik den Minister willen toeroepen: bezin eer gij begint en beproef nog eens

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Laan.)

eerst, wat er te doen zou zijn met beslaglegging, met contracteeren met fabrieken die in de Stelling bestaan. Wanneer de Minister de zaak urgent noemt, ga ik met hem mede, maar één ding zou ik willen zeggen: bega om die urgentie geen domme dingen.

Gij baseert u op de verschillende verslagen, die zijn uitgebracht ten aanzien van de voedingsquaestie. Ik heb ze hier voor mij, ik heb er eenige medegebracht en eenige uittreksels van gemaakt, maar ik meen dat het niet gewenscht is op den inhoud van die rapporten in te gaan, want als men ze even inzielt, blijken ze totaal verouderd. Het eerste rapport over de voeding is uitgebracht in Juli 1902. Daarin zijn de cijfers begroot van de voorraden, die noodig zijn, en daarin wordt in de expresse nota van de heeren Reynvaan en van Randwijk gezegd, dat de verschillende industrieën zoo achteruit zijn gegaan ten gevolge van het gebrek aan protectie. Gelukkig zijn de sombere voorspiegelingen niet uitgekomen, want in den tijd tusschen het uitbrengen van dat rapport en nu is de capaciteit van het maalbedrijf te Amsterdam en Zandam binnen de stelling verbazend toegenomen.

Daarom, Excellentie, zou ik u den raad willen geven: kom nog eens terug op het oude plan. Ik zal als lid van deze Kamer u niet voorstellen een „zaakje” te doen, dat past niet en dat doe ik niet, maar ik wil alleen zeggen: onderzoek eens wat er op het oogenblik is, en dan zult gij zien dat na die tien jaar de voorraden buitengemeen veel grooter zijn dan gij zelf denkt. Wanneer gij beslag wilt leggen op 100 000 balen rijst, d. i. 10 miljoen K.G., dan kunt gij dat doen voor een „schuifje”, en wanneer men spreekt van tonnen en miljoenen, dan spreek ik van duizenden, want de voorraad binnen de stelling is als regel 10 maal grooter dan het getal dat ik noemde. Wanneer ik zeg, dat er in het rapport sprake was van 8 miljoen K.G. rijst voor 6 maanden, en wanneer ik bedenken dat de Minister Colijn met zijn praktischen geest en met zijn flair om voor te stellen wat bereikbaar was, sprak van 2 maanden, dan geloof ik, dat gij over het artikel rijst gerust kunt zijn.

Ook zijn er in dien tusschentijd gerstpellerijen bij gekomen, die groote massa's kunnen leveren. Wanneer ik het tweede rapport, uitgebracht 29 April 1905, naga, en bedenken, dat de voorraad vee en hetgeen noodig is voor de voeding van het vee gedurende 6 maanden, wel voorradig is, dan herhaal ik mijn aandrang: onderzoek nog eens eerst, voor gij een definitief besluit neemt.

Een nadere quaestie, die ook hierbij in het spel is en tot mijn lievelingsdenkbeelden behoort, is: sluit de poort, de vestingpoort. De vesting is wel bijna dicht, maar er mankeert toch nog zooveel aan, dat zij niet absoluut afgesloten is, en dan betreur ik het zeer, dat het voorstel, eenige jaren geleden gedaan, om met een leening deze zaak af te werken, verworpen is. Ik zou daarom nog wel eens in bedenking willen geven om dit bagatel aan de groote sommen, die besteed zijn en voor Oorlog en Marine besteed moeten worden, nog toe te voegen. Het is toch een eisch, dat wij in ons vaderland hebben een oord, waarheen wij bij een eventueelen aanval en inval onze jongens kunnen brengen.

Er is door den heer van Voorst tot Voorst opgemerkt, dat wij ons volk moeten inprenten liefde voor het vaderland. Ik heb dit met groot genoegen gehoord. Nog niet zoo heel lang geleden las ik een beschrijving van de geestdriftige wijze, waarop men in de Britsche koloniën, Australië, Nieuw-Zeeland, Canada het moederland wilde steunen. Kort daarop echter las ik een geschiedenis van twee jongens, die, om van den dienst af te komen, hadden afgesproken elkander een vinger af te hakken. Dit is wel een tegenstelling, zoo groot, als men zelden zal hebben gehoord, en ik geloof dan ook en heb het vertrouwen, dat dit laatste wel tot de groote uitzonderingen zal behooren, maar toch geloof ik, dat het wel gewenscht is van deze plaats nog eens er op te wijzen, dat de waarde van het vaderland vooral de jeugd dient te worden ingeplant. Door orde- oefeningen en gymnastiek moet men de jeugd krachtig en gespiert trachten te maken, om den strijd te weerstaan. Wij zijn zoo dikwijls geneigd ons te richten naar buitenlandschen smaak en buitenlandsche

(Laan e. a.)

levensrichting, — de heer Polak heeft daarop gisteren ook reeds gewezen — maar laat ons toch zorgen in de eerste plaats vaderlanders en oer-Hollanders te blijven. Daarom, als wij dan in het uur van gevaar ons verdedigen willen, laat ons nu de maatregelen nemen, dat wij dat kunnen.

De heer Woltjer: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal slechts een enkel woord spreken naar aanleiding van hetgeen de Minister geschreven heeft in de Memorie van Antwoord op bladz. 10, onder het hoofd: „Inrichtingen van Onderwijs.”

Ik lees daar in de derde alinea:

„Een voorstel tot het verleenen van onderscheidingen aan leden der Commissie voor de reorganisatie van het militair onderwijs werd niet gedaan, omdat de personen, die daarvoor in aanmerking zouden zijn gekomen, bereids gedecoreerd waren.”

Dit antwoord kan mij niet bevredigen.

Ik mag hier wel zeggen, dat de vraag, in het Voorloopig Verslag gesteld, van mij afkomstig is, wat de Minister trouwens reeds zal hebben vermoed, want ik heb te voren de zaak met hem besproken.

De Minister zegt, dat de personen die in aanmerking kwamen — waarschijnlijk de voorzitter en de secretaris der commissie — reeds gedecoreerd waren, maar ik wil vragen of, wanneer een staatscommissie zich verdienstelijk heeft gemaakt door de indiening van een goed rapport, gelijk de Minister zelf erkent, en die daarvoor 3 jaren heeft moeten werken, dan de omstandigheid dat de generaal-voorzitter en de kapitein der artillerie-secretaris reeds gedecoreerd waren, aanleiding kan zijn om niet een verhoogde decoratie toe te kennen. Ik meen, dat dit steeds de gewoonte is, ook bij andere Departementen. Mijn groote bezwaar wat deze geheele quaestie betreft — ik laat de personen er geheel buiten — richt zich juist tegen de willekeur, de schijnbare willekeur althans, welke zich in dergelijke zaken uitsprekt.

Ik wensch hier een voorbeeld aan te halen. Deze Minister gaat daarbij vrij uit en ik haal het alleen aan met het oog op de willekeurige handelingen van de Departementen onderling.

Op 23 Juli 1913 is ontbonden de Staatscommissie voor de inrichting van de verdediging van Nederlandsch-Indië, natuurlijk een hoogst belangrijke commissie, al kan ik haar arbeid niet beoordeelen. In het ontbindingsbesluit nu zijn 4 leden der commissie gedecoreerd, niet de voorzitters of de ondervoorzitters — dat waren Ministers — doch 2 secretarissen en 2 adjunct-secretarissen, allen ambtenaren aan een Departement.

Waar nu van zoodanige staatscommissie, die 1 jaar gewerkt heeft, 4 leden gedecoreerd worden — niet eens de voorzitters en de ondervoorzitters — dan is dat, dunkt mij, absoluut niet in eenige verhouding tot datgene wat ten aanzien van de door mij bedoelde commissie is geschied.

Ofschoon de Minister van Oorlog hier buiten staat, zoo zou ik toch het denkbeeld willen uitspreken, of het niet mogelijk ware dat een algemeene regeling getroffen worde voor de wijze, waarop men in dergelijke gevallen handelen moet om onderscheidingen naar billijkheid te geven.

Een geval, als ik hier bespreek, kan niet strekken om een goeden geest in het leger te bevorderen, want vooral in het leger is het noodzakelijk, dat men rekenen kan op hetgeen men acht recht en billijk te zijn, en aldus is in dit geval niet gehandeld.

Er is nog meer aanleiding om in deze voorzichtig te zijn, waar het betreft commissiën, ingesteld door of op voordracht van het Departement van Oorlog, want, zooals bekend, de militaire leden van dergelijke commissiën krijgen geen vergoeding voor verblijf. Zij krijgen in elk geval geen vacatiegelden. Ik zelf was lid van deze staatscommissie. De burgerleden kregen vacatiegelden, de militaire leden waren om zoo te zeggen alleen gecommandeerd om dat werk te doen. Zij hebben gedurende 3 jaren in de commissie gewerkt en per slot van rekening wordt niet gehonoreerd wat zij gedaan hebben, terwijl wanneer het betreft andere, burgerlijke commis-

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Woltjer e. a.)

siën van allerlei aard, die andere Departementen betreffen, die onderscheidingen wel gegeven worden en dikwijls, zooals ook blijkt uit het door mij aangehaalde voorbeeld, ruimschoots.

Ik wensch dus te vragen, of niet een soort van algemeene regel ware te stellen door den Ministeraad, geldende voor de onderscheidene Departementen.

Dat het Ministerie van Oorlog daarbij een eenigszins anderen maatstaf zal aanleggen dan de overige Departementen, laat zich denken, maar laat men het dan eenvoudig vastleggen, zoodat men in het leger ongeveer wete: dit kan gebeuren en dat niet.

De geest, die door de nu gevolgde handelwijze gewekt wordt, kan niet in het voordeel van het leger zelf zijn. Daar moet alles zooveel mogelijk naar strikt en objectief recht geregeld worden.

Iets anders is het, wanneer men decoraties kinderspel vindt. God, laat men ze dan afschaffen. Ik zal er niets op tegen hebben en zoo zijn er zeer velen. Maar als de decoraties er eenmaal zijn en gegeven worden, dan moet ook alle schijn van willekeur geheel buitengesloten worden.

De vergadering wordt voor een half uur geschorst en daarna hervat.

De heer Polak: Mijnheer de Voorzitter! Het heeft niet in mijn bedoeling gelegen om bij dit hoofdstuk van de begroting het woord te voeren. Ik had willen volstaan met de verklaring, dat wij, hoewel geen stemming vragende over dit hoofdstuk, daarmede toch niet geacht willen worden stilzwijgend te hebben voorgestemd. Ik zal ook nu niet veel anders doen dan dit, maar alleen nog deze opmerking maken.

Hetgeen de geachte afgevaardigde de heer van Voorst tot Voorst hedenmorgen heeft gezegd, zou mij aanleiding hebben gegeven om tegenover de algemeene opmerkingen, die hij in den aanvang van zijn betoog heeft gemaakt, te stellen de zienswijzen die ten opzichte van het militaire vraagstuk en wat daarmede samenhangt dezerzijds worden gehuldigd. De zaak staat evenwel zoo, dat de tijd dringt en dat, indien ik dit goed en naar behooren zou willen doen, ik daarvoor veel tijd zou noodig hebben, dien ik meen thans niet te mogen in beslag nemen. Ik wil hiermede zeggen, dat ik bij een volgende gelegenheid — het militarisme zal, vrees ik, nog wel zoo lang blijven bestaan — hoop tijd en gelegenheid te vinden om de aandacht van de Kamer te vragen ten einde over dit onderwerp te zeggen wat daarover onzerzijds gezegd moet worden. Ik kan dus nu volstaan met te verklaren, dat ik, over dit hoofdstuk geen stemming vragende, met den heer van Kol, niet wil geacht worden voor deze begroting te hebben gestemd.

De heer Bosboom, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Alvorens de geachte sprekers van heden te beantwoorden, heb ik mij nog te kwijten van wat ik zou willen noemen een „eereschuld“, die dateert van de algemeene beschouwingen, in deze Kamer geleverd over de Staatsbegroting.

Destijds zijn mij door den geachten afgevaardigde den heer van der Feltz eenige opmerkingen gemaakt, en door den tijdelijken voorzitter van den Ministerraad is toen de beantwoording daarvan, met uw toestemming, Mijnheer de Voorzitter, verdaagd tot de behandeling van mijn begroting.

De geachte afgevaardigde de heer van der Feltz maakte de opmerking, dat in de eerste helft van Januari van mijn Departement een aanschrijving was uitgegaan, die aanving met dezen passus: „Nu de begroting in de Tweede Kamer is aangenomen, kan“, — en nu volgt de korte inhoud van die aanschrijving — „aan de miliciens-sergeanten, die zich negen verklaren tot aanblijven, een voorschot worden gegeven van f 100 op de premie, welke later zal worden toegekend wanneer zij een zeker aantal jaren hun dienst in het leger actief blijven vervullen.“

(Minister Bosboom.)

De geachte afgevaardigde bracht mij daarbij in herinnering, dat ik in een vorige vergadering in deze Kamer de verklaring had afgelegd, dat een te kort doen aan het budgetrecht der Staten-Generaal van mij niet te verwachten zou zijn. Hij bracht mij in herinnering, dat het toekennen van premien een overschrijding kon zijn van het budgetrecht van deze Kamer, ook al was daartoe het geld door de Tweede Kamer toegestaan. Hij herinnerde mij er daarbij aan, dat het recht tot het doen van uitgaven eerst gebaseerd kon zijn op de wet, als deze werkelijk wet was geworden en alle instanties had doorlopen.

Ik heb mij afgevraagd, of inderdaad door mij is te kort gedaan aan het budgetrecht van deze Kamer, en zoo ja, of dat in algemeenen zin al dan niet onvermijdelijk is geweest? En als ik voor mij deze vragen toestemmend moest beantwoorden, heb ik mij afgevraagd: was mijn handelwijze in dit bijzondere geval gemotiveerd? Eindelijk, wanneer ik al deze vragen bevestigend zou moeten beantwoorden, kwam ik voor mij tot de vraag, of ik mij eenig verwijt had te doen ten aanzien van hetgeen ik ten opzichte van deze Kamer had verricht.

De eerste vraag: heb ik aan het budgetrecht van de Kamer te kort? moet ik volmondig bevestigend beantwoorden.

De tweede vraag of dat onvermijdelijk was, moet ik eveneens in algemeenen zin bevestigend beantwoorden. Wanneer, zooals thans het geval is, de begroting niet dan na het eerste trimester tot wet kan worden verheven, is het onvermijdelijk — dat noodlot kan geen Minister ontgaan — het budgetrecht der Kamer te schenden. Er moeten uitgaven gedaan worden, waaraan een zekere term is gesteld, een term dien de aard van de zaak vanzelf aangeeft. Ik heb hier het oog op de uitgaven, welke onvermijdelijk zijn tot het gaande houden van den dienst, om te beletten, dat er stagnatie in den dienst komt.

Dus ook de vraag die ik mij in de tweede plaats gesteld heb moet ik bevestigend beantwoorden.

De derde vraag was deze: is in het onderwerpelijke geval de uitgave die ik gedaan heb, onvermijdelijk geweest? Daarover zal ik natuurlijk iets langer moeten spreken. Men herinnert zich dat in de Tweede Kamer aan mij herhaaldelijk en dringend de vraag is gesteld: hoe zult gij, als in Januari de miliciens der voorjaarsploeg benevens het blijvend gedeelte onder de wapenen zijn, bij gebrek aan kader en aan officieren er voor kunnen zorgen, dat de miliciens behoorlijk geoefend worden?

Een van de middelen daartoe was, zoo snel mogelijk het gebrek aan kader weg te nemen. Het spreekt vanzelf, dat de Minister geen kader uit den grond kan kloppen, alzo moest naar andere middelen worden gegrepen. De middelen om voor de instructie van de recruten meer kader beschikbaar te stellen zijn voor een deel omschreven in de Memoria van Antwoord, en voor een ander deel moest worden getracht daarin te voorzien door milicien-sergeanten tot nablijven over te halen.

Bij het gebrek aan kader doet zich nog de omstandigheid voor, dat de veranderde organisatie van het instructie-bataljon vermoedelijk het gevolg zal hebben, dat in het komende jaar de toevloed van vrijwillig kader tot het leger minder zal zijn dan gewoonlijk. Dit deed de verwachting rijpen, dat het gebrek aan kader nog zou worden uitgebreid en zelfs op een gegeven oogenblik nijpend zou worden. Doch ook deed zich daarbij de overweging gelden betreffende de bron, waaruit voortaan de massa van het vrijwillig kader zou voortvloeien.

In de beantwoording van het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer is door mij medegedeeld, dat ik in dit opzicht in hoofdzaak medega met de denkbeelden van mijn ambtsvoorganger, waarvan de hoofdzaak is, dat men zal trachten het kader zooveel mogelijk te krijgen uit de militie. Er was nu in dit opzicht periculum in mora en er moest snel gehandeld worden. Den 16 Januari zouden meerdere miliciens-sergeanten, die onder de wapenen waren, met groot verlof

(Minister Bosboom.)

gaan, wanneer zij niet vooraf wisten, dat hun een premie in uitzicht werd gesteld om het nablijven voor hen aantrekkelijk te maken. Wanneer ik dus niet gehandeld had, zou ik thans deze milicien-sergeanten niet onder de wapenen hebben. Weliswaar had ik dan geen premies betaald en niet het budgetrecht van de Kamer overschreden, maar ik had dan de sergeanten ook niet gehad. Die heb ik nu wel gekregen en de utiliteit maakte het noodzakelijk dezen maatregel te nemen om stagnatie in de opleiding van de miliciens te voorkomen. Daarom heb ik getracht deze mensen te behouden. Het betreft hier trouwens slechts een uitgaaf van niet meer dan 4000.

De laatste vraag, die ik mij gesteld heb, is, of mij in dit opzicht enig verwijt van deze Kamer zou mogen treffen, en inderdaad, ook deze vraag moet ik bevestigend beantwoorden. Waar de betrokken aanschrijving, die in de pers is gepubliceerd, een causaal verband legt tusschen de aanneming der begroting in de Tweede Kamer en de uitgave, die ik mij veroorloofd heb, is die aanschrijving inderdaad niet verdedigbaar en kan ik mij alleen beroepen op het feit, dat ik in de haast, die met het werk gemaakt moest worden, mij die uitdrukking heb laten ontglippen. Ik wil er echter bijvoegen, dat ik daarvoor ten eerste mijn verontschuldiging aanbied en ten tweede, en dit zal de Kamer wel van mij willen accepteren, dat hierbij van eenig gebrek aan deferentie voor de Kamer absoluut geen sprake is geweest.

Thans overgaande tot de beantwoording van de geachte afgevaardigden, die heden het woord hebben gevoerd, is het mij een aangename behoefte om in de eerste plaats een woord van dank te zeggen voor de welwillende wijze waarop deze Kamer mij is te gemoet getreden, een woord van dank dat ik nog in het bijzonder zou willen richten tot den geachten afgevaardigde den generaal Staal, omdat hij in herinnering heeft gebracht de jaren, waarin ik het voorrecht had onder zijn bevelen in de stelling van Amsterdam te dienen, jaren die voor mij altijd zullen blijven behoren tot de aangenaamste herinneringen uit mijn diensttijd, jaren die ik ook mag rangschikken onder de meest leerzame die ik heb doorgebracht.

Nu ik toch den naam van den geachten afgevaardigde generaal Staal genoemd heb, wil ik ook even een woord zeggen naar aanleiding van zijn zinspelen op het: „la critique est aisée et l'art est difficile”. Ik wil daartegenover in herinnering brengen de woorden van Koningin Louise in „Vorsten-school”: „critiek is zelf een kunst, en niet de lichtste, al wordt zij vaak beoefend”.

Inderdaad, ik heb mij vaak, dat kan ik niet ontkennen, schuldig gemaakt aan critiek, maar ik heb daarbij altijd bedacht dat de hoogste kunst in de critiek is dat zij opbouwend zij, en ik heb er altijd naar gestreefd — ik hoop dat de geachte afgevaardigde mij dat zal toegeven — mijn critiek voornameelijk opbouwend te doen zijn.

Alvorens de hoofdschotels van het debat nader ter sprake te brengen, zal ik mij veroorloven enkele onderwerpen, die mij minder lang zullen bezighouden, te behandelen.

In de eerste plaats kom ik tot hetgeen de geachte afgevaardigde de heer Woltjer heeft gezegd betreffende het niet geven van decoratiën aan de leden van de staatscommissie tot regeling van het militair onderwijs. De geachte afgevaardigde heeft mij in overweging gegeven deze zaak in den Ministeraad ter sprake te brengen en te trachten eenheid van opvatting bij de verschillende Ministeries daaromtrent te doen wortel schieten. Ik wil den geachten afgevaardigde gaarne toezeggen, dat ik dat inderdaad zal doen.

Wat de zaak zelf betreft, een Minister, en in het bijzonder een Minister die pas optreedt, moet bij het voordragen voor decoratiën buitengewoon voorzichtig zijn. In zulk een staatscommissie worden natuurlijk benoemd verdienstelijke mannen of mannen, die krachtens de betrekking of functie die zij bekleeden, in de eerste plaats daarvoor in aanmerking komen. Verdienstelijk zijn zulke mannen niet alleen als zij lid van een staatscommissie zijn, zij zijn dat in den regel. Zij krijgen,

wanneer hun taak in de staatscommissie afgelopen is, vaak weer een andere buitengewone werkzaamheid, waardoor hun, wanneer zij zich zooals te verwachten is, op uitstekende wijze van hun taak kwijten, opnieuw de gelegenheid geopend wordt om in aanmerking te komen voor een decoratie. Zoo kan het gebeuren, dat er mensen onder zijn die krachtens hun verdiensten reeds vroeger in het bezit van een decoratie zijn gekomen. Er kan dan aanleiding zijn om, zelfs wanneer ze op verdienstelijke wijze lid van die staatscommissie zijn geweest, nog te wachten tot een volgende verdienstelijke daad, alvorens hen opnieuw in aanmerking te brengen voor een onderscheiding. Want, wilde men steeds doorgaan, dan zou de climax wat groot worden of de trap zou wat snel worden opgelopen.

Zonder in details te treden en zonder het voorbeeld van den geachten afgevaardigde te volgen en namen te noemen, althans personen aan te duiden, geloof ik, dat in het onderhavige geval er alles voor te zeggen was met de personen, die inderdaad in aanmerking zouden zijn gekomen, nog een oogenblik te wachten.

De geachte afgevaardigde de heer Franssen heeft mij gesproken over de verhooging van de verdiensten, zoo zal ik het maar noemen, van de adjudanten-onderofficier van de landweerbataljons in de landweerdistricten. In mijn antwoord wordt gesproken van de jaarwedde, en de geachte afgevaardigde heeft gezegd: die mensen hebben eigenlijk geen jaarwedde. Dat is tot op zekere hoogte juist, want zij krijgen gedurende den tijd, dat zij werkelijk onder de wapenen zijn voor den dienst dus gedurende den actief verrichten dienst, een dagelijksche uitbetaling, die een evenredig deel uitmaakt van hetgeen men zich als een fictieve jaarwedde heeft gedacht. Het is inderdaad waar, wat de geachte afgevaardigde zeide, zij komen hoogstens zes weken onder de wapenen en krijgen daarvoor zoowat f 3 per dag, dat is dus ongeveer f 120. Zij krijgen f 550 als vaste toelage en komen dus op f 670.

Nu worden hiervoor altijd genomen gepensioneerde adjudanten-onderofficier. Zij hebben als pensioen tot op het huidig oogenblik f 440 of f 528, naarmate zij het zoogenaamde kleine of groote pensioen hebben.

In de toekomst, wanneer, zooals ik hoop, de bij de Tweede Kamer ingezonden wijziging van de Pensioenwet zal worden aangenomen, zullen die pensioen bedragen f 600 en f 720, resp. voor het kleine en het groote pensioen. Dan zal aan die adjudanten-onderofficier toekomen een bedrag van f 1200 à f 1400. Dat is eigenlijk de bezoldiging, die de actief dienende adjudanten-onderofficier krijgen.

Is er nu aanleiding die gepensioneerde adjudanten-onderofficier door een verhoogde toelage nog meer te doen verdienen dan de actief dienende adjudanten-onderofficier? Ik geloof het niet. Wanneer dat het geval zou zijn, zou de Minister van Oorlog er om moeten gaan denken voortaan maar liever actief dienende adjudanten-onderofficier bij de landweer te nemen. Dan krijgt hij jongere mensen, die voor de taak, die hun opgedragen wordt, meer kansen geven ze naar behooren te vervullen, waarmede niet gezegd wil worden dat de gepensioneerden van heden dat niet naar behooren doen.

De geheele wijze van betaling is als het ware een soort compromis; van beide kanten wil men tevreden zijn en kan men tevreden zijn. De gepensioneerde adjudanten-onderofficier willen gaarne bijverdiensten hebben, bevat hun deze dienst niet, dan nemen zij hun ontslag en zoeken elders een werkkring. En het Departement van Oorlog is tevreden, omdat het op deze wijze het werk iets goedkooper gedaan krijgt dan wanneer men daarvoor actief dienende adjudanten-onderofficier moest nemen.

Maar ik herhaal, wanneer toegegeven werd aan de eischen van deze adjudanten-onderofficier van de landweer, en die vermeerdering werd zoo groot, dat zij een inkomen zouden krijgen boven hun pensioen, het activiteitstractement nabijkomend, er dan voor den Minister van Oorlog aanleiding zou zijn om liever bij de landweer actief dienende adjudanten-

146. Voltroefing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Minister Bosboom.)

onderofficier te nemen, want dan zou daardoor de doorstroming van het actieve kader worden bevorderd.

De geachte afgevaardigde heeft in overweging gegeven om een gratificatie toe te kennen aan de hier besproken adjudanten-onderofficieren, voor het zwaardere werk dat zij hebben gehad voor de localisatie van de militie en de landweer. Ik wil dit alsnog gaarne overwegen, wanneer het althans mogelijk is die gratificatiën te verleen uit de gelden, die bij deze begroting worden toegestaan, maar een verder gaande toezegging kan ik in deze niet doen.

Een enkel woord nog, Mijnheer de Voorzitter, over de rechtsgeleerde opleiding van officieren en het vervullen van plaatsen in de krijgswaarden, waarover de generaal Staal heeft gesproken.

Inderdaad is er — ik heb dit ontdekt, nadat de geachte afgevaardigde van Noordholland had gesproken, — eenige tegenstrijdigheid ter zake in de Memorie van Antwoord en het doet mij genoegen, dat de geachte afgevaardigde, die ook, waar hij werkelijk critiek had uit te oefenen op mijn beleid, die wel heeft willen verschuiven naar een particulier gesprek in mijn Kabinet, een welwillendheid, waarvoor ik hem dankbaar ben, ook deze critiek op zoo milde en zachte wijze te mijner kennis heeft gebracht.

Wanneer het nu aanbeveling zou verdienen om kapiteins, die om de een of andere reden niet in aanmerking komen voor bevordering, als vaste leden in de krijgswaarden te plaatsen, dan zou daarmede toch moeten coincideeren, dat zij die, omdat zij niet goed kunnen paardrijden of om andere redenen minder geschikt zijn voor bevordering, tevens een rechtsgeleerde opleiding hebben gehad, en dat is een coincidentie die zuiver van het toeval zal afhangen. Maar wanneer inderdaad zoodanige coincidentie zich voordoet, wil ik gaarne overwegen om zoodanige kapiteins tot vaste leden van den krijgswaad te benoemen.

Ik zal er altijd aan blijven hechten om ook een gedeelte van de leden van de krijgswaarden te recruteeren uit den troep, al neemt dit niet weg dat iemand die voor de rechtspraak bijzondere geschiktheid heeft en die een rechtskundige opleiding heeft gehad, na zijn terugkeer in den troep telkens weder zal moeten invallen bij de krijgswaarden, zoodat hij als het ware de voorkeur zal genieten om als tijdelijk lid van den krijgswaad te worden aangewezen. Wanneer het echter samenvalt dat bekwame troepenofficieren tevens een rechtskundige opleiding hebben gehad, dan zou ik bezwaar moeten maken aan den anderen kant om die officieren geheel aan den troependienst te onttrekken, omdat het mij daardoor moeilijk zou vallen om hen voor bevordering in aanmerking te brengen. Ik zal aan deze aangelegenheid nader mijn aandacht wijden.

Waar ik wel veel voor gevoel, is voor een permanent secretariaat van de krijgswaarden.

De geachte afgevaardigde de heer Laan heeft zijn instemming betuigd met het uitstel van de aanvraag om een meelfabriek en een silo in de stelling van Amsterdam te bouwen. Toch heeft de geachte afgevaardigde, laat ik het maar noemen, een weinig te vroeg victorie geroepen; uitstel is geen afstel.

Ik heb na het uitstel van verschillende zijden voorstellen gekregen van verschillende draagkracht, welke voorstellen op het oogenblik in overweging zijn. Ik moet dus thans aarzelen om op de rede van den geachten afgevaardigde dieper in te gaan. Toch meen ik op een enkel punt dat de geachte afgevaardigde heeft aangeroerd, iets te moeten antwoorden. Onderzoek eens, zoo heeft de geachte afgevaardigde gezegd, welke voorraden er binnen de stelling van Amsterdam aanwezig zijn en vergelijk dan de resultaten van uw onderzoek eens met de cijfers die genoemd zijn in de rapporten van de commissiën die voor de stelling van Amsterdam in werking zijn geweest.

Inderdaad is het mij niet onbekend op hoe reusachtige wijze de omzet in de Zaanstreek en te Amsterdam is toegenomen van de levensbehoeften van den aard waar het hier om gaat, maar het is mij ook niet ontgaan dat er in Europa tijden van politieke spanning zijn geweest waarin de voorraadschuren in de Zaanstreek en te Amsterdam op bedenkelijke

wijze aan het verminderen zijn gegaan en daarmede moet, uit den aard der zaak, een Minister van Oorlog rekening houden. De mogelijkheid is dan ook niet uitgesloten dat, wanneer daarin niet tijdig wordt voorzien, de voorraadschuren ledig zouden worden bevonden op het oogenblik, waarop de behoefte zich zou doen gevoelen. Zoolang handel handeld blijft en zoolang de particulieren in tijden van politieke spanning er hun voordeel in zullen zien om voor hooge prijzen aan het buitenland te leveren, zal het altijd voorzichtig zijn er voor te zorgen dat de Regeering zelf haar voorraden heeft om in tijden van nood te kunnen voorzien in de behoeften, die onverwacht ten gevolge van de groote uitvoeren zouden kunnen ontstaan.

Dat is het eenige wat ik op het oogenblik den geachten afgevaardigde op zijn woorden zou willen antwoorden, omdat, ik herhaal het, verschillende voorstellen bij mij zijn ingekomen, die een punt van onderzoek uitmaken en een punt van vergelijking met de plannen die reeds uit hun embryonalen toestand waren gekomen in een meer gedegen vorm.

Doe de deur dicht, heeft de geachte afgevaardigde mij toegeroepen in zijn zeer vaderlandslievende ontboezeming, waar hij er op wees, hoe noodzakelijk het is, dat wij ons centrale reduit gereed hebben, opdat onze troepen en dat deel van de bevolking dat binnen de stelling is, niet het slachtoffer zouden worden van den strijd.

De deur is bijna dicht! Het heeft lang geduurd, een 25 à 30 jaren. Wij hebben nu de laatste hand aan de stelling van Amsterdam gelegd en ik geloof te mogen zeggen, dat in den toestand waarin die stelling op het oogenblik verkeert, deze het, mits er een energieke verdediging plaats heeft en zij behoorlijk is voorzien van victualiën, geruimen tijd zal kunnen volhouden.

Ik kom thans tot de hoofdzaken van het debat. En dan wend ik mij in de eerste plaats tot den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, den heer van Voorst tot Voorst, die mij een welkom op deze plaats heeft toegeroepen. Een welkom, omdat de wijze waarop ik bij mijn optreden ben te werk gegaan, een meevallertje voor hem was. Toen de generaal hoorde dat ik Minister van Oorlog zou worden, bekreep hem de vrees, dat ik met revolutionnaire denkbeelden op militair gebied zou komen en ondersteboven zou werpen wat mijn ambtsvoorganger had gedaan.

Ik wil mij hier niet begeven in een bespreking van het werk van mijn geachten ambtsvoorganger; ik heb groote waardeering voor zijn werk, hoewel er zaken zijn waarmede ik het niet met hem eens ben. Ieder weet, dat ik tot op het laatste oogenblik, toen de reorganisatie een punt van discussie in de Tweede Kamer uitmaakte, nog met kracht en klem mij tegen die reorganisatie heb verzet. En het spreekt vanzelf, dat, waar ik met groote overtuiging verklaard heb een voorstander te zijn van het verdubbelstelsel, ik nu ook die overtuiging niet heb prijsgegeven, en dat ik ook niet van plan ben die prijs te geven. Doch het spreekt ook vanzelf, dat ik, deze portefeuille aanvaardende, mij rekenschap heb gegeven van de noodzakelijkheid, dat ik geen verwarring mocht scheppen, door, waar nauwelijks de nieuwe toestand was in het leven geroepen, dien toestand weer ondersteboven te werpen.

Ik ben niet bekeerd tot de voorstanders van de organisatie van mijn ambtsvoorganger, maar er is toch in den strijd tusschen ons een lichtpunt, en het doet mij genoegen, dat de geachte afgevaardigde dit lichtpunt ook heeft gereleveerd. De Minister Colijn heeft in de Tweede Kamer gezegd, „en dan in de toekomst hebben wij het verdubbelstelsel met de verlofkapiteins, met de verlofhoofdofficieren”. Welnu, daaruit blijkt, dat er in beginsel tusschen de denkbeelden van mijn ambtsvoorganger en die van mij, niet zoo'n groot verschil was.

Het gaat dus om het tempo, en ik heb bij mijn optreden dadelijk erkend, dat ik verwarring zou stichten, als ik op dit oogenblik het roer zou willen omgooien. Ik heb er mij rekenschap van gegeven, — en niet alleen nu, maar ook in den winter, toen ik mij verzette tegen de plannen van den Minister Colijn, — dat een compleet verdubbelstelsel, zooals ik mij dat dacht, eerst over twintig jaar ten volle zijn

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

146. Voltooing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Minister Bosboom.)

beslag zou kunnen hebben. Dit staat ook in het boekje, dat ik toen heb geschreven.

Dat ik den weg naar een verdubbelstelsel zal banen wanneer ik eenigszins kan, die verzekering wil ik echter den geachten afgevaardigde gaarne geven, al zal ik daardoor gevaar lopen met die verzekering den geachten afgevaardigde geen genoegen te doen. Dit heb ik ook bedoeld met mijn beelddraak, waarin ik niet zeide wat de geachte afgevaardigde mij in den mond legde, namelijk, dat ik den trein op een zijspoor zou brengen, want dit is nooit mijn bedoeling geweest. Ik wandel niet op zijsporen, ik ga den rechten weg. Ik heb gezegd: toen de trein bij een vork kwam, had ik hem gaarne op een hoofdlijn gebracht, maar de Minister Colijn heeft hem de andere hoofdlijn laten volgen. Ik zal nu trachten door het verplaatsen van den wissel op een volgend station den trein weer op mijn hoofdlijn te brengen, en als dat niet mogelijk is, zal ik trachten een parallellijn aan te leggen, die ook mijn richting uitgaat. Dit is geheel iets anders dan de geachte afgevaardigde mij liet zeggen.

De geachte afgevaardigde heeft ook gesproken over het aantal miliciens per compagnie, en hij heeft zelfs begroot, — dit zeker als argument tegen het verdubbelstelsel, — dat dit aantal in de toekomst zou zijn 80 à 90 man, terwijl berekend werd, dat dit cijfer maar 67 man zou zijn. Ik begrijp niet, hoe de geachte afgevaardigde aan dat getal van 80 à 90 man per compagnie komen kan. Ik geloof met 67 man al heel tevreden te mogen zijn, en tot nu toe is het ook nog kleiner geweest. Ik hoop werkelijk, dat wij in de toekomst, als het contingent zich gezet zal hebben, die 67 man zullen bereiken. Men vergeet ook niet, dat dit aantal door verloop en andere oorzaken langzamerhand wordt gereduceerd.

Wat de bevordering betreft, heeft de geachte afgevaardigde zijn dank uitgesproken voor mijn antwoord ten aanzien van de aanvulling van de kapiteinsplaatsen.

Mijnheer de Voorzitter! Bij de snelle bevordering, die in 1913 heeft plaats gehad, doordat de organisatie toen in haar volle breedte is opgesteld, werden eenige luitenants kapitein, die bij inrichtingen van onderwijs waren ingedeeld.

Was het nu zaak geweest om deze officieren van die onderwijsinrichtingen af te nemen midden in den loop van den cursus? Neen, dat ging niet, in het belang van het onderwijs. Nu zijn er enkele plaatsen van luitenants, die kapitein moesten worden, vacant gebleven, want ik had geen aanleiding, waar ik een overcompleet aan kapiteins had, die plaatsen reeds dadelijk aan te vullen, omdat er kapiteins beschikbaar komen, zoodra de cursus afgevoerd is. Van dat beginsel zal ik niet afgaan. Het zal niet gemakkelijk gaan om aan de inrichtingen van onderwijs die plaatsen vervuld te krijgen, omdat het, sedert bij de egalisatie van de tractementen de toelagen zijn afgeschaft, de grootste moeite kost leerarenpersoneel te krijgen, zoodat al eens heeren zijn gecommandeerd moeten worden om les te geven. Het kan zijn dat ik kapiteins moet houden in luitenantsplaatsen, om te kunnen behouden menschen, die voor het onderwijs geven wat gevoelen en dit een amore doen.

De generaal heeft ook gesproken van de promotie van de luitenants-kwartiermeester. Terwijl bijna overal in het leger de luitenants snel kapitein worden, duurt het voor de luitenants-kwartiermeester soms 18 jaar voor zij kapitein worden. Dit is voor die luitenants heel onaangenaam, maar dit heeft zich bij andere wapens ook vaak voorgedaan. Dit zijn van die fluctuaties in de bevordering bij de verschillende wapens, die tot de minst aangename ondervindingen in de officierscarrière gerekend worden. In de Memorie van Antwoord heb ik geschreven, dat ik aan het overwegen ben om een automatische bevordering in te stellen voor alle wapens, bij de lagere rangen althans, bij de kapiteins en de laagste hoofdofficieren — de geschiktheid van de personen op den voorgrond staande —, omdat ik zoo vaak in het leger gezien heb, tot hoeveel verbittering en naijver die ongelijkmatige promotie aanleiding geeft en hoe het inderdaad ook onplezierig is. Wanneer ik zie hoe een genie-luitenant, na 7 jaar officier te zijn geweest, zit te wachten op een kapiteinsplaats, die beschikbaar is, en

hoe een luitenant-kwartiermeester daar 18 jaar over doet, gevoel ik dat daar iets niet in den haak is. De oorzaak zit in de organisatie, en ook in het verloop, dat bij het eene wapen anders is dan bij het andere. Ik zoek naar het middel om door automatische bevordering gedaan te krijgen dat dit voor alle wapens en dienstvakken hetzelfde worde, maar of dat de luitenants-kwartiermeester nu zal helpen, betwijfel ik, omdat ik den zou moeten afwijken van de organisatie. Ik kan toch niet ter wille van de bevordering de organisatie gaan veranderen. De wet zegt dat de bevordering geregeld moet worden naar de bestaande organisatie. Ik zal overwegen of ik wat voor de heeren kan doen, maar een toezegging in dien zin acht ik mij niet gerechtigd te geven.

Nu de quaestie van de voorgeoefendheid en de toepassing van art. 70 van de Militiewet.

De geachte afgevaardigde heeft mij verweten en bepaald afgekeurd, dat ik door een gedeelte van de jongelieden herexamen heb laten doen.

Wanneer ik den toestand naga, waarin ik mij bevond, toen deze zaak in de Tweede Kamer ter sprake kwam, dan gevoel ik mij nog als iemand, die in een storm een vlag heeft omhoog te houden. Van alle kanten kwam aandrang, om de eischen te verminderen, of anders de regeling van het examen te veranderen. Er werd mij gevraagd toe te staan, dat in enkele vakken onvoldoende mocht worden gehaald en toch de candidaat nog zou kunnen slagen. Er werd critiek uitgeoefend op de commissiën, die het examen afnamen. Kortom, ik kreeg alles te hooren, wat ook nu de geachte afgevaardigde weder heeft herhaald. Eindelijk werd die aandrang belichaamd in een motie van den heer de Jong, terwijl de heeren Eland en Marchant mij den raad gaven, om een herexamen toe te staan.

Het gelukte mij den heer de Jong te bewegen zijn motie in te trekken. Ik hield de vlag overeind, wat mij bijna niet gelukt was, maar ik was overtuigd, dat ik aan de eischen van het examen moest vasthouden en, had ik één zwak oogenblik gehad, dan zou de vlag zijn gestreken.

Mijn standpunt tegenover den raad, om een herexamen toe te staan, was op dat oogenblik hetzelfde, dat de geachte afgevaardigde thans inneemt. Ik beriep mij daarbij op de wet.

Maar toen ik in mijn kabinet terugkwam en de zaak met mijn rechtskundig adviseur heb besproken, toen ik vervolgens de zaak opnieuw in studie heb genomen, kwam ik tot de conclusie, dat ik een herexamen wel kon toelaten. Daarbij kwam nog een utiliteitsgrond. Ik had namelijk in de Tweede Kamer beloofd, dat ik de zaak nog eens zou onderzoeken en zou trachten haar in die banen te leiden, dat de resultaten het volgend jaar anders zouden zijn, met behoud van de eischen. Ik moest mij derhalve op de hoogte stellen, ik moest zien hoe het examen behoorde te worden afgenomen, anders was het voor mij onmogelijk te overwegen, welke veranderingen ik zou kunnen toestaan. Ik moest met kennis van zaken kunnen oordeelen. Ik heb mij door eenige geoefende mannen laten voordoen wat op het examen gevraagd wordt; ik heb met vakmannen gesproken; ik heb de verhandelingen gelezen, die in den laatsten tijd over dit onderwerp waren geschreven. Ik vergeleek de programma's, die men te dien aanzien in het buitenland heeft, maar ik wilde ook een echt examen bijwonen. Ik heb mij dus de vrijheid veroorloofd om door een deel der jongelieden een herexamen te laten doen.

Welk deel der jongelieden moest ik daarvoor nemen? Ik kon ze niet allen naar Utrecht halen. Dat ging niet in den korten tijd, die mij nog restte. Immers, de vergadering van de Tweede Kamer had plaats den dag vóór Kerstmis en op 16 Januari moesten de jongelieden ingedeeld zijn. Vóór dien tijd moest ik mij gevormd hebben een vaste meening omtrent de wijze van handelen. Dat examen moest worden geregeld. De jongelieden moesten worden opgeroepen en daarna moesten zij door den provincialen adjudant opnieuw worden ingedeeld.

De tijd drong dus. Ik heb toen den knoop doorgehakt en gezegd: ik zal herexamen laten doen en ik zal een grens trekken, al is die tot op zekere hoogte altijd willekeurig.

146. Volttooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Minister Bosboom.)

Ik wist uit de lijst, in hoeveel vakken de jongelieden onvoldoend examen hadden afgelegd, en nu nam ik deze grens aan: wie in ten hoogste 2 vakken onvoldoende heeft gehad kan nog eens herexamen doen.

Daardoor zouden deze jongelieden, bij slagen, in het voordeel komen, maar tegenover die bevoordeeling stond toch niet de benadeeling van de anderen. De zaak van die anderen was terecht; alleen enkelen konden voordeel krijgen en dat waren toch altijd nog de besten.

Ik zeg: daarbij heb ik mijn wettelijk bezwaar laten vallen. Ik kon dit te meer doen, omdat ik, nagaande de wording van het betreffend wetsartikel, daarbij tot de conclusie moest komen, dat de vaststelling van de maand November voor het examen uitsluitend op utiliteitsgronden was gebaseerd. De grondslag was: op 1 December moeten de provinciale adjudanten de gegevens hebben voor de indeeling van de lichte der militie, welke met half Januari onder de wapenen moet komen. Vandaar dat het examen niet later kan plaats hebben.

Tijdens de behandeling der wet werd aangenomen een amendement van den heer Thomson, dat strekte om aan hen, die in November tijdens het examen ziek waren, de gelegenheid te geven om alsnog half December het examen te doen.

Dat was een concessie. Daardoor kregen de provinciale adjudanten een deel van de inlichtingen, welke zij nodig hebben voor de indeeling der militie, eerst half December.

Nergens is er sprake van een andere reden om het examen vast te stellen in November. Altijd komt het hierop neder: wanneer het examen later plaats heeft, kunnen de provinciale adjudanten de indeeling niet doen.

Welnu, voor die 50 jongelieden, die ik herexamen deed doen, was dat geen bezwaar en op dien grond meende ik mij, waar de wet het herexamen niet uitsluit, niet verbiedt, de vrijheid te mogen veroorloven om dat herexamen te laten doen.

Ik zie den geachten afgevaardigde 't Hooft het hoofd schudden. Ik heb — hoe kan het anders — het meest mogelijke respect voor zijn juridische kennis. Ik heb gevaren onder het kompas van die er anders over dachten en hoogst aange-naam zou het mij zijn om een juridisch debat over deze zaak te mogen aanhooren. Ik zelf ben echter geen jurist. Wanneer ik gezondigd heb, dan heb ik het gedaan met de beste bedoelingen. Ik weet, de weg naar de hel is daarmede geplaveid.

Er is thans echter niets meer aan te veranderen. Ik sta hier: wanneer ik veroordeeld moet worden, zal ik het hoofd buigen.

En eindelijk de quaeste die op het oogenblik het meest de militaire zijde van mijn begroting raakt: de aanvoering van de cavaleriebrigade.

Ik heb met groote belangstelling het debat daarover tusschen de beide hoogstaande kampvechters die ik hier rechts van mij heb zitten, aangehoord en ik heb hen reeds gedeeltelijk beantwoord. Ik heb mij zoowel in mijn antwoord in de Tweede Kamer aan den heer Tydeman als in mijn antwoord op het Voorloopig Verslag dezer Kamer met deze zaak, zooals men dat noemt, op de vlakte gehouden. Het debat dat ik zo-even heb aangehoord prikkelt mij om daar in militaribus het mijne aan toe te voegen.

De zaak is — beide sprekers zijn het daarover eens — dat wij over een buitengewoon kleine macht aan cavalerie beschikken, en die cavalerie heeft men zich bij ons ten allen tijde gedacht als niet veel anders dan een cavalerie à double usage. De geachte afgevaardigde de heer Staal heeft zeer duidelijk blootgelegd waar het dubbel gebruik in bestaat. Wij hebben de strategische cavalerie — ik spreek nu in het algemeen —, dat is de ophelderende cavalerie, de cavalerie die krachtens haar snelheid van beweging door den legerbevelhebber vooruit geschoven wordt om voeling te zoeken met de tegenpartij. Op den weg naar die tegenpartij treft zij samen met de cavalerie van die tegenpartij. Nu moet in normale omstandigheden bij de groote legers een van die cavariën zich persen door het gordijn dat de andere tegen haar over stelt, om te zien wat daarachter geschiedt, om de groe-

peering van de strijdkracht die daarachter ligt na te gaan en daarvan bericht te zenden aan haar legerbevelhebber.

Hier kom ik op een verschilpunt met den geachten afgevaardigde den heer Staal. Die heeft dat persen er door heen, dat vechten wie de baas zal zijn, wie het eerst van de tegenpartij wat te weten zal komen, geschetst als de eenige mogelijke wijze van handelen van de strategische cavalerie. Nu geloof ik dat er ook nog — hier kom ik juist op het gebied van de zwakkere strategische cavalerie — voor die zwakkere cavalerie een andere handelwijze is om haar taak te vervullen.

De zwakke toch kan, hoewel voor den sterkere steeds teruggaande en dien als het ware van zich afhoudende, aan zijn lastgever toch altijd melden waar die sterkere is en achter die sterkere cavalerie der tegenpartij zit diens leger.

De heer Staal: Dat weet gij juist niet.

De heer Bosboom, Minister van Oorlog: Het feit alleen dat die zwakkere melden kan waar het sterke gordijn, de andere, is, geeft aan zijn afzender eenige waarschijnlijkheid, eenige kans om te weten waar het eigenlijke gevechtslichaam van zijn tegenstander zit.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zie den geachten afgevaardigde van „neen” schudden. Ik geloof niet, dat ik u vragen mag, dit zuiver militair debat verder door te zetten, maar ik wil wel zeggen dat de bevelvoering, zooals die in 1908 is geregeld, mijn instemming nooit zou hebben weggedragen. Ik vind echter bij mijn optreden deze organisatie en op denzelfden grond als ik, vindende de nieuwe breede organisatie van het geheele leger, mij niet gerechtigd acht daarin bij mijn optreden dadelijk verandering te brengen, meen ik, waar ik vind een organisatie van de bevelvoering, ook al is die niet geheel de mijne, dat er geen aanleiding voor mij is die dadelijk te veranderen.

Ik wil wel verklaren, dat, wanneer ik uit de vrije hand kon organiseren en bovendien uit een ruime beurs — ik doel nu niet op vermeerdering van cavalerie, die een zeer ruime beurs zou eischen — ik mij een ophelderingskorps zou scheppen, bestaande uit bataljons wielrijders, de helft van onze bestaande cavalerie, een kleinigheid rijdende artillerie, een zeer goede mitrailleursorganisatie en een luchtvaarteskader. De andere helft van de cavalerie zou ik dan bij de divisieën laten als verkenningscavalerie, die, zooals de heeren uit den mond van den geachten afgevaardigde hebben gehoord, van nabij, wanneer de bevelhebber eenmaal weet waar de vijand zit, heeft te zorgen dat men tegen overvalling gevrijwaard is.

Dat ophelderingskorps zou ik laten bestaan uit de genoemde elementen en wanneer de sterkte der militie meevolt, wanneer het verloop gering is, zoodat de bestaande organisatie, in geval van mobilisatie, daarmede gecompleteerd kan worden, dan twijfel ik er niet aan of ik kan de afdeelingen wielrijders in zoodanige mate uitbreiden — dat kost niet zooveel — dat een ophelderingskorps van dien aard verkregen kan worden dat het Nederlandsche leger onder tal van omstandigheden niet zal behoeven te schroomen voeling met de strategische cavalerie van den vijand te zoeken.

De wielrijders, de artillerie en de mitrailleurs vormen van zulk een ophelderingskorps de vasthoudende en, waar het moet, de aanvallende groep, terwijl de cavalerie is het depot voor de snelle en goed bereden patrouilles, die om, door en langs de patrouilles van de tegenpartij het mogelijk maken aan den bevelhebber de inlichtingen te verschaffen die hij moet bezitten.

Nu kom ik tot den commandant van zulk een korps. Dat moet zijn een buitengewoon bekwaam officier. Het behoeft geen cavalerie-officier te zijn. Ik kan hem overal vandaan halen, als het maar een bekwaam officier is, vlot, jong, kloek en besluitvaardig en met groote kennis van de strategie, omdat hij in de gegeven omstandigheden eigenlijk de rechterhand wordt van den bevelhebber.

Wanneer ik de eischen, die ik stel aan den commandant van een ophelderingskorps, nu vergelijk met die, welke ik

146. Voltooiing van het vestingstelsel en 2. Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914. (Hoofdst. VIII, Dep. van Oorlog.)

(Minister Bosboom e. a.)

stel aan een inspecteur van de cavalerie, of in het algemeen aan een inspecteur van een wapen, dan loopen die ver uiteen, want de inspecteur van een wapen moet voor alles zijn een technisch man, met het oog op de techniek van het wapen, de individuele opleiding van den man en de africhting van de paarden; in het kort de vorming van het strijdmiddel. Wanneer men nu het geluk heeft in één persoon vereenigd te verkrijgen de qualiteiten, die ik niet laag schat, van een inspecteur van de cavalerie en van den aanvoerder van een ophelderingkorps, dan heeft men de hand gelegd op een — de heeren kunnen mij gerust gelooven en de generaal zal het wel met mij eens zijn — buitengewoon man. En dat ik nu te allen tijde bij het kleine wapen van de cavalerie onder de kolonels iemand zou vinden, die aan die hooge eischen beantwoordt, zal de vraag zijn.

Zie, Mijnheer de Voorzitter, dit is een van de redenen, waarom ik nog moet aarzelen aan den aandrang van den heer van Voorst tot Voorst, n.l. dat de inspecteur van de cavalerie per se moet zijn ook commandant van de cavaleriebrigade, gevolg te geven.

Ik kan misschien in mijn antwoord nog iets over het hoofd hebben gezien, doch meen de verschillende sprekers hiermede wel te hebben beantwoord, en wil alleen nog iets zeggen tot den heer van Voorst tot Voorst. Aarzel niet, heeft deze gezegd, om de gelden aan te vragen die gij noodig hebt om het leger vooruit te brengen. Ik zie echter achter mij den dreigenden vinger van den Minister van Financiën, maar ik zie ook, dat er veel te doen is voor het leger en dat er achterstand is in te halen. Dit is openlijk gezegd, niet door mij in de eerste plaats, maar dat is van verschillende kanten geconstateerd. Er is veel te doen in het leger: er is veel internen arbeid door mij te verrichten; maar ik zal de Kamer niet lastig vallen met een opsomming daarvan. Ik heb echter gevonden een arbeidsveld van beteekenis, en waar dit binnen de eischen van het budget, die onvermijdelijk gesteld moeten worden, onder de gegeven omstandigheden mogelijk is, zal ik zeer zeker niet aarzelen om wat noodig is aan de goedkeuring van de Kamer te onderwerpen.

De heer Polak: Mijnheer de Voorzitter! Ware het mij niet ontgaan, dat u te gelijker tijd met de oorlogsbegroting ook de vestingbegroting aan de orde hebt gesteld, ik zou de korte opmerking, die ik thans wensch te maken, hebben gemaakt toen ik zooeven aan het woord was.

Het betreft n.l. een aangelegenheid die in de stukken betreffende de vestingbegroting is behandeld, al moet ik zeggen, dat zij er daar, al is het niet door mij, met de haren is bijgesleept, de quaestie n.l. van de verplaatsing van de Nederlandsche Scheepbouwmaatschappij te Amsterdam, of liever van de werf van die maatschappij.

De quaestie is deze, dat het bedrijf van de Scheepbouwmaatschappij niet kan worden voortgezet ter plaatse waar dat thans gevestigd is. Er is daar geen gelegenheid om schepen te bouwen grooter dan van 10 à 11000 ton, omdat de voormalige Oosterdoks, of eigenlijk de spoorbrug die er over heen ligt, niet toelaat dat er schepen van grooter afmetingen doorgaan. Voor een schip dat onlangs afgebouwd is, moeten zelfs enkele centimeters van een steenen pijler worden afgehakt, anders kan het niet passeeren. Het spreekt van zelf, bij den steeds toenemenden omvang van de schepen, dat het bedrijf daar niet gevestigd kan blijven. Nu heeft de maatschappij het oog gevestigd op terein aan de overzijde van het IJ, waarvan een deel in gebruik is voor militaire doeleinden, ik geloof voor schietbaan. Er schijnen echter moeilijkheden te zijn omtrent het verwijderen van die schietbaan, en het gevaar dreigt dat als die zaak niet in orde komt, en spoedig in orde komt, de Scheepbouwmaatschappij haar bedrijf naar buiten Amsterdam zal verplaatsen, wat voor de hoofdstad een zeer ernstige zaak zou zijn. Ik zou daarom den Minister willen vragen of hij in staat en bereid is in deze Kamer een naar ik hoop geruststellende verklaring af te leggen, en indien dat thans niet mogelijk is, of hij zal willen

(Polak e. a.)

bevorderen dat deze zaak in het reine komt en Amsterdam een rampspoedige gebeurtenis op economisch gebied bespaard blijft.

De heer Laan: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal zeer kort zijn. Ik zou alleen willen opmerken, dat de repliek van Zijn Excellentie mij niet ten volle heeft bevredigd, vermoedelijk omdat ik mij niet duidelijk genoeg had uitgedrukt. Mijn bedoeling is niet geweest dat met een akkoord de voorraden toch zouden kunnen verwijderd worden, maar een vast akkoord met bindende, strenge bepalingen, zoodat op elk uur van elken dag en van het jaar de voorraden er precies zullen zijn zooals geaccordeerd. Dat is te verkrijgen na de vele besprekingen die wij daarover vroeger hebben gehad met verschillende personen, die geacht kunnen worden daarmede ten volle bekend te zijn. Dat is een quaestie van zeer geringe kosten. Ik zal het bedrag hier niet noemen, maar het is zeer gering. Laat de Minister onderzoeken of dat niet kan geschieden zoodat hij de voorraden te allen tijde vindt, vóór het beleg zoowel als gedurende het beleg. Dat heb ik willen zeggen.

De Minister heeft gesproken van een kier in de deur. Ik moet opmerken, dat een deur, die niet geheel gesloten is, geen effect heeft. Zijn Excellentie zegt, dat het op de energie zal aankomen van de troepen die er in zijn. Nu twijfel ik aan die energie niet. Ik heb hoop, dat gevallen als van dien jongen, die een vinger afhakte, niet veel zullen voorkomen; ik geloof, dat wij allen, links en rechts, Noord en Zuid, mee zullen doen, dat ook, zooals Bebel in den Duitschen Rijksdag van de Duitsche socialisten gezegd heeft, onze socialisten zullen meedoen, maar wanneer de deur gesloten was, dan was het toch beter. Daarom recomandeer ik nog eens aan Zijn Excellentie toe te zien, dat de deur dicht gaat: potdicht!

De heer Staal: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal in het geheel niet repliceren, maar een van de leden dezer Kamer heeft mij verzocht om wanneer ik op zou staan om den Minister van Oorlog dank te brengen voor de welwillende aandacht die hij aan mijn rede heeft geschonken, — en waarom zou ik dat niet doen —, de volgende vraag te stellen.

Tewijl het Nederlandsche volk met groote belangstelling en warme sympathie de tijdelijk Albaneesche officieren in hun werkzaamheid volgt, heeft ons zeer verontrust de tijding, dat eenige van die officieren gevangen zouden zijn genomen door de partij van verzet en dat het leven van die officieren gevaar loopt.

Nu heeft er in de couranten een geruststellend bericht gestaan, n.l. dat de Minister van Oorlog een telegram zou hebben ontvangen, dat het feit, zooals het daar werd medegedeeld onjuist is.

Heeft de Minister — ziedaar de vraag — bezwaar om ons in te lichten, of hij inderdaad dat geruststellende telegram heeft ontvangen?

De Voorzitter: Ik merk op, dat de geachte spreker eigenlijk de vergunning van de Kamer had moeten vragen om deze vraag aan den Minister te stellen; zij behoort niet tot de begroting van Oorlog, het onderwerp dat thans aan de orde is.

Ik onderstel echter, dat de Kamer geen bezwaar heeft, dat deze vraag gesteld is. Wanneer de heer Minister bereid is te antwoorden, zal ik hem straks daarvoor het woord geven.

De heer van Voorst tot Voorst: Ook slechts een paar woorden, Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met buitengewoon veel belangstelling den Minister gevolgd. Alleen ten aanzien van één zaak wensch ik nog wel even met hem van gedachten te wisselen.

De Minister zegt dat het getal van 67 recruten ternauwernood bereikt wordt bij de compagnieën. Wanneer ik nu weet dat Minister Colijn zijn organisatie baseerde op 67 recruten

Wetsontwerp n°. 72. — 1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Voorst tot Voorst e. a.)

per compagnie, als de lichting 23000 man is, begrijp ik volstrekt niet, ook waar de indeelingsstaat van het Departement van Oorlog inlichtingen geeft, dat thans slechts met moeite een sterkte van 67 miliciens wordt bereikt, in weerwil de lichting 25 830 man telt. Wanneer ik dat getal over de bataljons en compagnieën verdeel, krijg ik plus minus 80 man per compagnie, zoodat de berekening, die ik vanmorgen gaf, juist is.

De heer **Bosboom**, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde, de heer Polak, heeft het gehad over het terrein bij Amsterdam, dat door de Nederlandsche Scheepsbouwmaatschappij verlangd wordt om daar haar fabrieken te plaatsen. Dit is een onderwerp dat met mijn ambtgenoot van Waterstaat een punt van gedachtenwisseling voor mij uitmaakt. En ik geloof dat de bezwaren, die door den geachten afgevaardigde zijn verondersteld, door hem in zeer overdreven vorm worden voorgesteld. Het betreft hier eigenlijk meer een quaestie tusschen beide Departementen, dan wel een welke die maatschappij zou belemmeren in haar ontwikkeling. Ik twijfel er niet aan, of deze zaak komt geheel ten genoegen der maatschappij in orde.

Ik dank den geachten afgevaardigde, den heer Laan, voor zijn rectificatie en ik zeg hem zeer zeker gaarne toe, dat ik ten eerste al wat hij gesproken heeft zeer ernstig zal overwegen en dat ik een onderzoek zal instellen in de richting, die hij bedoelt en die mij nu meer duidelijk is geworden dan na zijn in eerste instantie uitgesproken woorden.

Den geachten afgevaardigde, generaal van Voorst tot Voorst, moet ik toch mededeelen, dat inderdaad de door hem aangegeven sterkte op het oogenblik nog niet overal bereikt wordt. De oorzaak daarvan ben ik zelf aan het zoeken, ik kan er mij dus thans niet over uitlaten.

Eindelijk kan ik den heer Staal mededeelen, dat ik inderdaad een telegram heb ontvangen dat door de pers gepubliceerd is, nadat ik gepasseerden Maandagmorgen zelf aan generaal de Veer telegraphisch om inlichting had verzocht.

De beraadslaging wordt gesloten; de wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

IV. vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Curaçao over 1910 (72).

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

V. definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914 (1).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Bavinck**: Mijnheer de Voorzitter! Ofschoon de subsidieering van het bijzonder onderwijs in Suriname in het Voorloopig Verslag niet met zoovele woorden is ter sprake gekomen en de heer Minister van Koloniën daarop dan ook geen antwoord heeft kunnen geven, ben ik toch zoo vrij met goedvinden van Zijn Excellentie een kort woord over die zaak in het midden te brengen.

Ik acht het noch noodig, noch nuttig bij de behandeling van hoofdstuk XI (Departement van Koloniën) terug te komen op de quaestie, die op 7 Januari tusschen den Minister van Koloniën en een lid dezer Kamer in discussie is geweest, alleen wensch ik in het voorbijgaan te verklaren dat ik met groote belangstelling heb kennis genomen van de op bladz. 137 van de *Handelingen* I afgelegde verklaring, dat de Minister zich voorstelt om in de practijk tot wet te maken wat dusver naar zijn meening geen wet en geen recht was. Alleen heeft het mij gespeten dat de Minister bij de aanhaling van

(Bavinck.)

den heer Keuchenius uit de verbalen van 1888 en 1889 niet duidelijk genoeg onderscheid heeft gemaakt tusschen de eigen woorden van Keuchenius, vervat in de eerste 5 alinea's op bladz. 136 en de conclusie, die daarna in de 6de en volgende alinea's getrokken is door een onbekende en ongenoemde. Nu is dit op zich zelf zoo erg niet, maar naar mijn bescheiden meening, die ik tijdschalve niet verder ontwikkel, bestaat tusschen de praemisse van Keuchenius en de conclusie, daaruit afgeleid door den ongenoemde, inderdaad geen overeenstemming.

Dit echter slechts in het voorbijgaan.

Een enkel woord nu over de subsidieering van het bijzonder onderwijs in Suriname.

Het staat daarmede geheel anders in Suriname dan op Java en in de andere Oost-Indische koloniën, want het onderwijs is in Suriname in zeer groote mate een vrucht van het particulier initiatief en is door de zending langzamerhand in het leven geroepen.

Het is met name te danken aan de zending en aan den onderwijsarbeid van de Broedergemeente, die daarmede reeds omstreeks het midden van de 18de eeuw een aanvang heeft gemaakt, dat het onderwijs in Suriname langzamerhand zulk een beteekenis gekregen heeft. Vooral na de slavenemancipatie van 1863 is dit onderwijs in bloei toegenomen. De toestand op het oogenblik is aldus, dat volgens het Regeeringsreglement, art. 159, in de eerste plaats de zorg van de Regeering bij de behartiging van het onderwijs bestaat in ondersteuning van het bijzonder onderwijs en in de tweede plaats eerst in de oprichting van openbare scholen. Blijkens het Koloniaal Verslag zijn er in het geheel 66 scholen; daarvan zijn 26 openbare en 40 bijzondere scholen, die te zamen bezicht worden door 9399 kinderen. Daarvan gaan er slechts 2234 op de openbare scholen en een getal van niet minder dan 7165 op de bijzondere scholen, hetzij dan, zooals meestal het geval is, op de gesubsidieerde scholen of soms ook op niet gesubsidieerde bijzondere scholen. De Regeering heeft zich gedurende de laatste jaren zeer loyaal tegenover het bijzonder onderwijs gedragen en in de laatste jaren aan de scholen van de Broedergemeente niet minder uitgekeerd dan bijna f 70 000 per jaar. Deze tegemoetkoming van de zijde der Regeering wordt door de Broedergemeente en ook door mij ten hoogste gewaardeerd, zoodat ik bijna geen vrijmoedigheid meer bezit om op verhooging van het subsidie aan te dringen, maar de Regeering kan op andere wijze, zonder dat het haar geld kost, de Broedergemeente en het onderwijs van die zijde steunen. Er bestaat een zeer beperkende bepaling, namelijk, dat in Suriname het subsidie alleen kan verstrekt worden aan zulke scholen waar geen schoolgeld wordt geëischt. Dit is een beperkende bepaling, die natuurlijk aan het onderwijs niet ten voordeele komt en die aan de Broedergemeente — hoe het met de scholen van de Roomsche Katholieken staat is mij minder bekend — groote zorg geeft, daar zij, hoewel, zooals ik zeide, de Regeering jaarlijks f 70 000 bijdraagt, toch jaarlijks voor een tekort van f 13 000 à f 15 000 staat. Vandaar dat uit dien kring de wensch is te kennen gegeven of het niet mogelijk zou zijn de beperkende bepaling te schrappen, zoodat het veroorloofd zou zijn om eenig schoolgeld te heffen. Het verblijdt mij te meer deze vraag te mogen doen, omdat ik, zooals den Minister bekend zal zijn, daarin gesteund word door het rapport van de Suriname-commissie. Het zij mij vergund uit dit rapport een zinsnede voor te lezen, die voorkomt op bladz. 87 van dit rapport, waaruit blijken zal dat deze wensch niet van één zijde komt, maar van alle kanten gedaan wordt.

Ik lees dan op bladz. 87 het navolgende:

„Zonder twijfel kleven aan de tegenwoordige regeling onderscheidene fouten, die verbetering behoeven; wij zouden alleen deze opmerking willen maken, dat het in geen enkel opzicht aanbeveling verdient, zooals tot nu toe het geval was, om geen subsidie toe te kennen, indien niet van het heffen van schoolgeld wordt afgezien. Indien één beginsel in algemeen opvoedkundigen zin in

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Bavinek e. a.)

deze kolonie verderfelijk kan worden genoemd, dan is het vrijstelling van betaling voor allerlei door het Gouvernement of particulieren bewezen diensten, wier nut zeer wel wordt ingezien."

Nu is er nog een tweede punt, dat ik gaarne aan de aandacht van den Minister zou willen onderwerpen. Het betreft de pensionneering van de bijzondere onderwijzers en van hun weduwen en weezen. Verleden jaar is ten aanzien van deze onderwijzers in Indië een regeling getroffen en het zou zeer wenschelijk zijn dat er ook een pensioenregeling tot stand kwam voor de onderwijzers bij het bijzonder onderwijs in Suriname. Misschien gaat daarmede echter te veel tijd heen en daarom zou ik den Minister willen vragen of het niet mogelijk is om althans een voorloopige bepaling te maken, dat de onderwijzers die van hier uit naar Suriname vertrekken, hun recht op pensioen behouden, zoowel voor zich zelf als voor hun weduwen en weezen, wanneer zij nl. de vereischte premien hier te lande blijven storten. Wellicht zou een dergelijke voorloopige bepaling kunnen worden gemaakt, wat zeker ten goede zou komen aan het onderwijs aldaar. Ik wensch nu van den tijd geen misbruik te maken en het belangrijke onderwerp van het onderwijs in Suriname niet in den breede ter sprake te brengen. Ieder kan wel gevoelen, dat er daar behoefte is aan onderwijskrachten en vooral ook aan betere onderwijskrachten. Ook in het zooveel door mij genoemde rapport wordt op hervorming van het onderwijs en op verbetering van de opleiding der onderwijzers sterk aangedrongen. Zoo wordt ook door de Suriname-commissie o. a. aanbevolen om van regeeringswege enkele jongelieden uit Suriname naar Nederland te doen komen om daar hun opleiding te ontvangen. Ik wensch mij daartegen volstrekt niet te verzetten; ik beveel dien maatregel zelfs aan, maar het komt mij toch voor, dat er nog een andere weg is, die tot het beoogde doel kan leiden, nl. om te bevorderen, dat onderwijzers hier te lande naar Suriname vertrekken, om zich daar aan het onderwijs te wijden. Wanneer dan ook de bijzondere onderwijzers die dit doen in de gelegenheid worden gesteld hier hun premien te blijven betalen, en alzoo hun recht op pensioen te behouden, dan geloof ik, dat dat niet alleen het bijzonder onderwijs, maar ook het onderwijs in het algemeen in de kolonie Suriname ten goede zal komen.

Ik hoop dat de Minister de wijziging van de beide door mij genoemde bepalingen in ernstige overweging zal willen nemen.

De heer van Kol: Mijnheer de Voorzitter! De ernstige wil om kort te zijn ontbreekt mij niet, maar ik kan noch mag ditmaal kort zijn, omdat ik gevoel mij dan aan plichtverzuim schuldig te maken, ook in verband met het droeve conflict, dat in Paramaribo is uitgebroken. De woorden, die hier vooral van de Ministerstafel zullen worden gesproken, zullen de ernstige aandacht hebben van vele bewoners dier arme, kleine en noodlijdende kolonie. Kort kan ik dus niet zijn, maar langdradig zal ik nog minder wezen, en daar ik een 20-tal punten heb te bespreken, zal ik dit doen zoo bondig mogelijk.

Behalve de politieke crisis, doorleeft Suriname reeds jarenlang een economische crisis. Alles wat ondernomen wordt valt tegen. Het land was arm en gaat voortdurend nog achteruit, al zijn er dan ook enkele kleine lichtpunten aan te wijzen.

De cacao, vroeger het hoofdproduct, is in de laatste 5 jaren, als gemiddelde van 1906/1908 en 1911/1913, achteruitgegaan met 15 pct. De opbrengst van goud, waarvan men vroeger op ontzaglijke rijkdommen in Suriname hoopte, gaat eveneens achteruit; de opbrengst daarvan is in die zelfde jaren verminderd met 27 pct. Alleen de balata-productie is de kerk waarop de kolonie nog drijft, deze is toegenomen met 180 pct., doch de prijs van het product is sterk dalende, zoodat het volgens bevoegde personen moet worden betwijfeld of in de naaste toekomst dit bedrijf nog rendabel zal blijven. Bovendien, ik behoef den naam maar te noemen om de ware lijdensgeschiedenis daarvan in herinnering te brengen. En nu gaat

(van Kol.)

het in zoo'n geval als steeds in een huishouden, waar de economische toestanden minder gunstig zijn, er komt ruzie, over en weer scheldt men elkander uit en men zoekt naar een zondebok. Waar zit hier de zondebok? In Nederland dan wel in de kolonie. Ik zal hierop later terugkomen, maar vooraf nog eerst over eenige andere punten.

De grensregeling. Wat is er toch met die grensregeling voorgevallen, dat die zaak zoo in het duister moet worden gehouden, en beide Ministers, zoowel van Buitenlandsche Zaken als van Koloniën, hardnekkig weigeren eenig licht te verschaffen? Tot in het jaar 1908 werd verklaard dat er wel degelijk een grensquaestie bestond en thans lezen wij dat van een grensquaestie niets bekend is. Ik wil ditmaal volstaan met te verwijzen naar de artikelen van een uiterst bevoegde hand, herhaaldelijk in de laatste maanden in het *Koloniaal Weekblad* verschenen, verder wachten op den afloop der interpellatie daarover door den heer van Doorn aangekondigd. Tot heden kan ik maar niet begrijpen, waarom dit punt altijd zoo duister wordt gehouden.

De veel besproken quaestie van het opium heeft men in Suriname reeds in 1908 tot een radicale oplossing gebracht en in het jaar 1918 zal alle opiumgebruik absoluut zijn verboden. De daling daarvan is echter nog gering. Volgens de Memorie van Antwoord maken de inlanders van Suriname er een miniem gebruik van. Onder de Javanen neemt het gebruik echter toe en dezen geraken dus aan het heulsap verslaafd. De nieuw aankomende Chinezen, in den regel het uitvaagsel, het gespuis dat naar Suriname komt, zijn bij hun komst vrij van opium, wat alweer op den ernst der bestrijding in China wijst. Nu hoop ik maar, dat men niet in 1918 zal zeggen, dat het arme Suriname die bron van inkomsten niet zal kunnen missen, want het is onze morele plicht op den ingeslagen weg voort te gaan. De cijfers die de Memorie van Antwoord ons omtrent die inkomsten uit opium en gonje geeft, zijn niet benoedigend in dit opzicht. Over 1907 en 1908 f 70 700; over 1909 en 1910 f 105 900; over 1911 en 1912 ongeveer hetzelfde bedrag of f 105 300.

Op een begrooting van ongeveer zeven millioen is die ton een aanzienlijk bedrag en ik hoop maar, dat men deze noodzakelijke hervorming niet zal afwijzen op grond van gemis van middelen, gelijk men nu reeds heeft gedaan met een bedrag van f 3000 tot schadeloosstelling van de leden der Koloniale Staten. Men vergete dus niet, dat men tot afschaffing van het opiumverbruik een belofte heeft afgelegd, die moet worden ingelost.

De *gouvernementsrubberonderneming* Sloatwijk vormt een van de dozijnen gevallen, die van achter de groene tafel als hoopvol werden voorgesteld, maar die later tegenvielen. De Minister Idenburg meende, in zijn Memorie van Antwoord aan deze Kamer van 1909, dat die onderneming „de koloniale kas zou versterken". Maar wat zien wij nu? Een half millioen is reeds uitgegeven; er zijn klachten over wanbeheer; de prijzen zijn gedaald en naar de meening van bevoegde personen is een „failure" te verwachten. Wij hebben daarover een rapport van drie deelen, dat volgens sommigen zeer eenzijdig is en ons niet het volle licht geeft. Ik hoop echter, dat men de zaak niet in den doofpot zal stoppen, welke wensch te gemakkelijker kan worden ingewilligd, omdat binnenkort een afzonderlijke nota zal verschijnen van den heer van Ommeren, het lid der Koloniale Staten, een nota, die zal ingaan tegen het volumineuze, maar weinig zeggende en niet genoeg gedocumenteerde rapport van de z.g. Sloatwijk-commissie.

De *bananengeschiedenis* is een en al lijdenshistorie. Een paar jaar geleden was 2000 H.A. beplant, waarvan 1500 H.A. vruchtdragend. De Congo-variëteit was vrijwel immuun tegen de Panama-ziekte, er was dus volop hoop; maar op eens gaat alles door een ruzie met de Fruit-Company verkeerd. Wat men dacht dat eindelijk eenige uitkomst zou geven voor den meerderen bloei van de kolonie, viel al weer tegen. Zelfs de tusschenplantingen van koffie, hevea en cacao werden nu ook verwaarloosd, omdat de menschen geen geld meer hadden en het Gouvernement geen geld meer gaf, zoodat deze geheele

1. Vaststelling van de koloniale huish. begroting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

zaak in plaats van een voordeel een nadeel, bijna een ramp werd voor de kolonie. En wat een Kamper geschiedenissen heeft men hier kunnen zien. Voor enkele jaren had men volop scheepsgelegenheid, maar geen bananen. Daarop had men volop bananen, maar geen scheepsvervoer en nu schijnt men weer wel scheepsgelegenheid te kunnen krijgen, maar nog geen bananen. Ik hoop nu maar, dat men er met medewerking van de bekende Rotterdamsche vereeniging eindelijk in zal slagen de zaak tot een goed einde te brengen.

Een andere zaak, en deze geldt voornamelijk de kleine landbouwers, is of het niet mogelijk zou zijn hun landbouw meer vruchtdragend te maken. Ik heb hier voornamelijk de *suiker* op het oog. De grond is er uitstekend voor, maar de menschen hebben geen geld en moeten dus geholpen worden. Wanneer men door behoorlijk landbouwkrediet kon overgaan, niet tot wat gouverneur Idenburg van plan was, het stichten van een gouvernementssuikerfabriek, want dit zou in strijd zijn met de Brusselsche conventie, maar tot een particuliere vereeniging, waardoor de inlanders coöperatief hun beroep konden uitoefenen en na fabriekmatige bereiding hun aandeel in de winst zouden kunnen verkrijgen, dan zou dit voor deze min gegoede landbouwers rijke vruchten kunnen dragen. Ik heb persoonlijk gezien, hoe men op de Engelsche Antillen voor deze eenvoudige negers uitstekende resultaten heeft verkregen en daar op die wijze welvaart heeft gebracht.

Naast de ontwikkeling van de landbouwindustrie, waarover men in het verdienstelijk rapport van de Suriname-commissie een en ander kan vinden — ik zeg het verdienstelijke rapport, al hadden de heeren wat weinig tijd en al stonden zij tamelijk onvoorbereid voor een moeilijke taak — staat de ontwikkeling van de *inheemsche industrie*, die wel wat verwaarloosd is. Dat men groote voordeelen door een enkel vak kan verkrijgen, is ten duidelijkste gebleken in Curaçao. Toen ik indertijd het maken van strochoeden aan de hand deed, heeft de Minister er de schouders over opgehaald, maar korten tijd daarna is men er toch toe overgegaan die inheemsche industrie in het leven te roepen, en de uitkomst is geweest dat de export van strochoeden de grootste is van alle artikelen, in 1912 f 794 000 of 48 % van den geheelen uitvoer, en deze industrie het voornaamste middel van bestaan in die kolonie is geworden.

Al zal ik niet alle beweringen tegenspreken, er heerscht een ietwat onjuiste indruk, dunkt mij, niet alleen over de tegenwoordige Koloniale Staten, maar ook over de *bevolking*. Dat zij niet door arbeidslust uitschittert, moet ik erkennen, maar die „luiheid”, waarover men zoo gaarne spreekt, is een gevolg van de slavernij en van den afkeer van arbeid daardoor ingeboezemd; ook van het vochtige klimaat, waarbij elke inspanning moeilijk wordt en zwaarder valt dan in drogere klimaten in de tropen. Verder heeft zij geen of te weinig behoeften. Nu valt het moeilijk van regeeringswege behoeften te scheppen, maar indien er meerdere ontwikkeling was, meer comfort ook in Paramaribo, betere huizen, drinkwater, trams, enz., dan zouden de menschen meer behoeften hebben en wel moeten en willen arbeiden om daaraan te voldoen. Zoo zou de arbeidslust ontstaan. Dit is ook weer geen gissing. Op het overbevolkte Barbados, waar de bevolking vroeger even arm was als nu in Suriname, zijn er geen ijveriger arbeiders in de gansche Antillen dan die. Negers die vroeger ook slaven waren en die nu arbeiden omdat zij zich behoeften hebben geschapen.

Die loomheid en het gemis van arbeidslust bij de inboorlingen van Suriname hangt verder samen met den slechten *gezondheidstoestand* en hier — en dit is mijn eerste grief tegen de Regeering van de kolonie — heeft deze Regeering haar plicht niet vervuld. De malaria blijft heerschen, verzwakt de menschen, maakt de sterfte groot en maakt de menschen, wanneer zij pas door den bacil zijn aangetast, ongeschikt tot arbeid.

Wat de filaria betreft, heeft de bekende en ijverige deskundige dr. Flu geconstateerd, dat 50 % van de mannen en 60 % van de vrouwen, dus bijna 3/5 der inheemsche bevol-

king, aan filaria lijdt, tegen slechts 1,2 % der Europeanen, die onder betere omstandigheden leven.

Deze ziekte verzwakt de menschen en is bijna uitsluitend een gevolg van de muskieten. Waarom dan niet den strijd tegen de muskieten met alle kracht aangebonden? Bijv. door de watervaten te sluiten, poelen en plassen weg te nemen en allerlei middelen aan te wenden, die reeds zoo herhaaldelijk zijn aangegeven.

Wat het ergste is, is wel, dat het Gouvernement zelf een slecht voorbeeld geeft. Ik herinner mij, dat te Mariëburg — en in de laatste stukken van de Koloniale Staten wordt er eveneens aan herinnerd — het politiepersoneel woont in krotten. Waar men in Nieuw-Amsterdam zelfs geen nacht kan doorbrenghen, of men moet intijds zich tegen de muskieten door netten als anderszins vrijwaren, daar zijn de politieagenten te Mariëburg en daar zoodanig gehuisvest, dat zij hun vrouw en kinderen niet durven meebrengen, om ze niet aan een wissel aanval van ziekte bloot te stellen, wellicht aan den dood.

Dit zijn dan gouvernementswoningen; men spaart eenige honderden guldens, in plaats van daar een goeden toestand te scheppen en van den anderen kant klaagt men er over dat de Creolen zoo weinig medewerken tot bevordering der volksgezondheid.

De wormziekte is algemeen verspreid; ik behoeft dit slechts aan te stippen. De middelen ter bestrijding liggen voor de hand en met een klein beetje goeden wil zou men die ziekte gemakkelijk kunnen tegengaan.

De toeneming van de tuberculose is ontzettend; de sterfte daardoor neemt voortdurend toe. Dit laat zich ook begrijpen, als men slechts op den woningtoestand let, hoe daar nog, als in den ouden slaventijd, de menschen opgestapeld zitten in krotten, en plotseling dan dikwijls in den kouden nacht, nauwelijks voldoende gekleed, naar buiten gaan. Ook daartegen en tegen onderlinge besmetting moest worden opgetreden. Consultatiebureau's zijn er, maar waarom geen verplichte aangifte doorgevoerd? Waarom, waar de ooglijders zoo talrijk zijn, niet kosteloze klinieken daarvoor in het leven geroepen?

Men behoeft hier slechts even Paramaribo te vergelijken met Georgetown, de hoofdplaats van Engelsch Guyana. Dit scheelt nacht en dag, wat het drinkwater, de woningtoestanden, den aanleg van straten, enz. aangaat. Waar Georgetown een der mooiste plaatsen is van centraal Amerika, is Paramaribo door zijn vuile straten, vieze grachten en slecht drinkwater een der ongezondste plaatsen uit die streek.

Natuurlijk zou het geld kosten, maar slechts betrekkelijk weinig, wanneer de Regeering hier ingreep.

De sterfte onder de Creolen is groot en neemt steeds toe. De bevolking gaat voortdurend achteruit, niettegenstaande de talrijke geboorten, doordat de zuigelingsterfte zoo enorm is.

Waarom dan geen klinieken opgericht, om de zuigelingen sterfte tegen te gaan? Door dit alles woont in onze kolonie thans een bevolking, die door allerlei ziekten, waaraan de overgrootste meerderheid lijdende is, geen fysieke kracht heeft noch hebben kan. Hoe kan men eischen, dat deze ijverig werkzaam zou wezen? Moet zij niet vanzelf loom worden en lui?

Maar nog sterker. Men stelt zoo weinig belang in dat land, dat er in de laatste honderd jaren geen enkelen keer de moeite is gedaan, om een volkstelling te houden. In 1811 heeft er een volkstelling plaats gehad, niet door de Hollandsche Regeering, maar door den Engelschen gouverneur, den heer Bontinck. De uitslag van die telling is niet eens bewaard in de archieven, maar de stukken liggen te Londen. Men zou, om een vergelijking te kunnen maken van den toestand van heden met dien van voor 104 jaar, eindelijk weer eens een volkstelling moeten houden en de stukken te Londen opvragen. Dit is eenvoudig een quaestie van internationale beleefdheid waarbij de Engelsche Regeering voorzeker geen bezwaar in den weg zal leggen.

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

Dan nog een ergerlijke toestand ofschoon men het middel ter verbetering in de hand heeft, maar men heeft daarbij gedeeltelijk ook in Nederland zoo getrouzeld, dat hier waarlijk de Nederlandsche Regeering wel van loomheid zou kunnen worden beschuldigd. Ik bedoel de arbeidersverordening.

Daarop is herhaaldelijk aangedrongen, men heeft eindelijk een commissie gekregen, het schrikbeeld van den heer van den Biesen, en na lang wachten heeft men eindelijk in 1911 een rapport zien verschijnen. Thans zijn wij 3 jaren verder, maar nog altijd is de verordening niet uitgevoerd. Dergelijke verordeningen heeft men wel voor de Britsch-Indische koelies en voor de Javanen, maar voor de inboorlingen van Suriname, voor de Creolen bestaat zij nog altijd niet. En toch zijn de misstanden daar zóó erg, als men nog zelden zal hebben gelezen, wanneer men kennis genomen heeft van de arbeidstoestanden in de verschillende landen van den aardbol.

Hooge voorschotten worden gegeven om de menschen te lokken. De negers, die evenals alle tropenbewoners zorgeloos zijn, zien er niet tegen op, om voor een klein voordeel voor het heden hun geheele toekomst in de war te sturen. De gevers van die voorschotten, de balata-industrieëlen, weten vooruit, dat de negers die toch niet kunnen terugbetalen; er wordt dus een soort pandelingschap geschapen. De voorschotten zijn van dien aard, dat het soms 10 jaren duurt, eer zoo'n arbeider met hard werken in die ongezonde bosschen en zwampen in staat is, het voorschot af te lossen. Er komt bij, dat de voorschotten afgelost moeten worden in natura, door het leveren van balata. De arbeiders moeten de levensmiddelen en gereedschappen van hun werkgever betrekken. Wij hebben hier dus gedwongen winkelnering in de ergste mate en van dubbelen aard, terwijl zij verder nog door tusschenpersonen „collectors”, worden bedrogen.

In 1912, toen de droogte den waterstand der rivieren deed dalen, was de afvoer van de balata vrijwel onmogelijk, die franco in de magazijnen van den werkgever moet worden gebracht. Het risico, de vertraging, de mindere levering van producten, alles komt neder op de schouders van den arbeider. Alle kosten van transport en voeding komen voor zijn rekening; het risico van het vervoer moet hij ook dragen. Men is zoo modern, dat het beruchte „nullen” van het mijnbedrijf — al heeft men er daar een anderen naam aan gegeven — ook is ingevoerd.

Als de in de bosschen verzamelde balata, na langs de rivier vervoerd te zijn, met zand vermengd is, dan wordt niet afgekeurd het gedeelte dat met zand vermengd is, doch omdat een deel met zand vermengd is, weigert men betaling voor de gansche partij.

Als men — zij het op bescheidener schaal — een regeling betreffende het arbeidscontract tot stand kon brengen voor die gekneveld wordende balata-arbeiders, gelijk, dank zij de bemoeiingen van onzen mede-afgevaardigde Drucker voor ons land tot stand gekomen is, dan zou men daarmee heel wat nut stichten.

En dan klaagt men, dat de menschen deserteeren! Ik zal dat niet goedkeuren: ieder moet zich houden aan de verplichtingen, die hij op zich genomen heeft. Doch het is heel menscheijk, dat onder dergelijke toestanden als ik beschreven heb, de menschen hun toevlucht nemen tot het eenige middel dat zij kunnen aangrijpen: wegloopen.

Maar dan komt de politie, en mij zijn gevallen bekend, dat dergelijke weggelopen arbeiders zijn neergeschoten.

Geneeskundige hulp ontbreekt ten eenenmale in die bosschen. Worden die arbeiders gewond — wat bij het hakken van boomen natuurlijk telkens voorkomt — dan moeten zij uren ver langs boschpaden en langs rivieren worden vervoerd. De sterfte onder die arbeiders is dan ook zeer groot.

Geluigt het ook niet van onvoldoende plichtsgevoel van de koloniale regeering, dat zij, naar wij nu in de Memorie van Antwoord lezen, zich niet eens de moeite gegeven heeft van het aantal dooden onder die arbeiders aantekening te houden?

De toestanden in de bosschen zijn bar, zijn erbarmelijk te

noemen. Als ik in herinnering breng, dat de negers, alleen mannen, nogal hartstochtelijk van aard, van Augustus tot Februari in die verre bosschen verblijven, dan behoeft ik niet verder aan te geven, welke immoreele toestanden daarvan het gevolg zijn.

Men zal mij te gemoet voeren: hun gehalte is niet goed. Dat geef ik toe. Het schijnt, dat het meer is het uitschot van Berbice, dat er heen komt, verlokkt door het groote voorschot, doch daarom blijven het toch menschen.

In de vergadering van 16 Mei 1913 van de mijns inziens wel ietwat miskende Koloniale Staten, heeft de heer May in duidelijke bewoordingen er op gewezen, dat wij hier te doen hebben met een vermomde slavernij, met uitbuiting van de arbeiders; dat er reusachtige winsten worden gemaakt — 100—150 pct. — en dat daarvan luttel in de schatkist te recht komt, men kan dat lezen op bladz. 179 van die *Handelingen*.

Er moet dus aan den tegenwoordigen toestand ten spoedigste een eind worden gemaakt door het invoeren van een arbeidsverordening.

Ik zal niet ingaan op de quaestie van de Venezolaansche methode van tappen, met de nadeelen daaraan verbonden, waarbij men bezig is de boomen uit te roeien. Dat is meer een zaak van technischen aard, en kan thans onbesproken blijven.

Maar ik betreur het dat de Gouverneur op bladz. 14 van de Memorie van Antwoord voor de loopende begrooting voor Suriname ontkent, dat de balata-arbeiders — het zijn er bijna 8000 — zouden behooren „tot de economisch zwakken”. Ik hoop dat de Gouverneur, beter kennis nemende van de toestanden en thans eindelijk nota genomen hebbende van de feiten die hem bekend konden zijn, spoed zal maken met het uitvoeren der verordening tot het tegengaan van zulke misbruiken en misstanden, al ware het alleen maar uit internationaal oogpunt. Want is het niet een beschamend feit dat te Londen de Engelsche Minister van Handel gewaarschuwd heeft tegen de balata-ondernemingen in Nederlandsch Suriname, omdat die niet te vertrouwen waren, omdat daar zwendel bij plaats had? Is het niet beschamend dat de *Daily Argosy*, het bekende blad van Georgetown, in zijn nummer van 11 November 1913 sterk aanraadde, met alle kracht de werving van koelies, om te werken in deze Nederlandsche kolonie, tegen te gaan?

Verder is een levensquaestie voor de kolonie de vermeerdering van de bevolking. Wat betreft de bevolking zelf slechts dit: de geboorten zijn vele, maar door de ongezonde toestanden is de sterfte groot en wel 30 per 1000 inwoners, tegen 12 in Nederland. Daardoor is hun aantal toch achteruitgaande. Voor een gedeelte zijn er goede elementen uit Indië in de kolonie ingebracht, maar ik geloof nooit dat men het zoeken moet in het stelsel dat dr. Bos in de Tweede Kamer verdedigd heeft, die meende dat men met een 10 000 Nederlandsche boeren Suriname „er boven op zou kunnen halen”. Wanneer men die beklagenswaardige rachitische kinderen van de boeren die daar vroeger geïmmigreerd zijn ziet, wanneer men bedenkt hoe moeilijk en zwaar het bestaan daar is voor die weinigen, zal men begrijpen dat niet Europeanen maar emigranten uit tropische, hoogstens sub-tropische landen daarheen moeten emigreren. Men dient dan vooraf den grond gereed te maken en het noodige voor te bereiden. En ik zou alsdan Zijn Excellentie wel in overweging willen geven een denkbeeld, dat in de Koloniale Staten is opgeworpen, om voor Suriname een soort bevolkingsfonds te stichten, waarvan de lasten door de kolonie worden gedragen, na schrapping van alle bestaande leeningen, waarop ik straks terugkom. Door zoo'n speciaal fonds te stichten, kan men het emigreren en het koloniseren van Suriname krachtadig in de hand werken en veel herstellen wat er vroeger bedorven is, kunnen er nieuwe toestanden worden geschapen.

Nu is ten slotte de vraag waarvan ik reeds in het begin van mijn rede sprak: wie is hier de schuldige? Waar zit de zondebok? Er wordt in dit opzicht gekegeld van links en van rechts. Couranten en brieven uit de kolonie geven de schuld aan de Nederlandsche Regeering in Holland en in Para-

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

maribo. In Nederland, ook in de Tweede Kamer, is de schuld geworpen op de personen die eenigen invloed op het beheer in Suriname zelf kunnen uitoefenen. Wie zijn de personen waarvan een en ander afhangt? De Gouverneur; de Nederlandsche ambtenaren; Zijn Excellentie de Minister, als de hoogste autoriteit, en eindelijk de Koloniale Staten.

Zou de schuld van die verkeerde toestanden, die nu erger zijn dan ze in langen tijd geweest zijn, liggen aan de Gouverneurs? Wij hebben in de laatste jaren Suriname een soort toevluchtsoord voor oud-Ministers zien worden. Het puikje van wat Nederland leveren kan is als Gouverneur naar Suriname gegaan. Ik behoef de namen niet te noemen van de drie Ministers die daar achtereenvolgens het bewind hebben gevoerd, doch veel verbeterd zijn er de toestanden niet. Op het oogenblik heeft men daar als Gouverneur een man die blootstaat aan velerlei aanvallen; ik ken hem persoonlijk niet en zal geen oordeel over hem vellen. Wel heb ik den indruk gekregen, dat voor hem als marineman daar een moeilijke taak is weggelegd in een zoo moeilijk te besturen kolonie met een civiel bestuur. Hij moest de economische toestanden bestudeeren om ze te kunnen verbeteren; de bevolking leeren kennen, het verleden raadplegen. Dat is een zware taak, al neem ik aan dat hij een man van goeden wille is. Welk resultaat zijn werk zal opleveren moeten wij afwachten. Hij heeft vooral te strijden tegen den coteriegeest die daar van oudsher heerscht, waarbij verschillende klieken tegenover elkander staan, en Suriname gesplitst wordt in twee kampen, die elkander voortdurend bestoken en met meer of minder eerlijke middelen bestrijdende, de regeeringstaak van degenen die het bewind in handen hebben bemoeilijken.

Wie zijn overigens de beste krachten waarop de Gouverneur, om iets goeds tot stand te brengen, moet kunnen steunen? Dat zijn de ambtenaren, grotendeels uit Nederland gezonden. En dan moet ik kort doch rondweg zeggen: het is niet het puikje, noch bij de rechterlijke macht, noch bij de andere takken van dienst, dat naar het onaangename, muskietrijke, vochtige land Suriname trekt. De tijd is voorbij dat geen enkele Zeeuwsche deern een man wilde trouwen of hij moest als bewijs van flinkheid enkele jaren in Suriname hebben doorgebracht. Of die ambtenaren altijd juiste inlichtingen geven aan den Gouverneur en in hoeverre zij liefde en animo genoeg hebben voor hun taak om zich in de toestanden in te werken, daarover zal ik niet oordeelen — men zou daarvoor in de roerselen des harten moeten treden en de nieren proeven — maar dit wil ik wel zeggen, dat hun medewerking met de Koloniale Staten, wat toch hun dure plicht is, onvoldoende is — om het op zijn zachtst uit te drukken. Enkelen gevoelen zich wel wat veel „heertjes”, staande gelijk of wellicht nog boven de Koloniale Staten, terwijl zij toch uit de koloniale kas worden betaald en dienaren zijn van het gezag. Zij leverden soms prullerwerk, dat dan door die gesmade Koloniale Staten met veel moeite en ijver in orde moest worden gebracht. Soms laten zij Voorloopige Verslagen lang wachten op een Memorie van Antwoord. Het omgekeerde wordt ook wel beweerd — waar twee kijden hebben vaak beiden schuld — maar in elk geval mag onder dat voortdurende kleingeestige gekibbel en dat elkander plagen de kolonie niet lijden. Er moet daarom een spaak in het wiel worden gestoken, en aan alle lijdelijk verzet, van welke zijde dit ook moge komen, een eind worden gemaakt.

Een enkel feit wil ik noemen zonder daarover een oordeel te vellen. De houtvester, belast met het boschwezen, heeft, toen een nieuwe houtsoort werd ontdekt — men noemt die in het Engelsch „green heart” en in het Nederlandsch heeft men dat, blijkbaar zeer vrij, vertaald met „geelhart” — waarmede veel winst kan worden behaald, de exploitatie niet behouden voor de kolonie, maar die in concessie gegeven aan de Surinaamsche Boschexploitatie-maatschappij, waarvan de directeur door familiebetrekkingen met hem verbonden was.

Indien werkelijk waar zou wezen — hetgeen ik ontken, en wat in de kolonie kwaad bloed heeft gezet — wat de heer van Doorn, anders een bezadigd man, op 16 Januari jl. in de

Tweede Kamer heeft gezegd, nl. dat Suriname „een kolonie is die den spot opwekt van iedereen”, dan geloof ik, dat bij een ernstig onderzoek de Nederlandsche ambtenaren niet vrij van schuld zouden uitgaan.

En dan de *Koloniale Staten*. Dezen zijn thans met wrevel vervuld, mijns inziens gedeeltelijk door misverstand. Zij hebben een geheime vergadering gehouden op 24 Februari van dit jaar, waarin zij hebben beraadslaagd of zij niet eenparig ontslag zouden nemen. Zulk een feit, dat een vertegenwoordigend lichaam als de Koloniale Staten, gekozen door de bevolking — zij het dan ook met een beperkt kiesrecht — en dus het vertrouwen hebbende van hen die medezeggenschap bezitten in de Regeering, eenparig zijn ontslag zou nemen op grond van den wrevel, gewekt door uitingen in het Parlement van het Moederland, zou een eenig en treurig feit wezen in de koloniale geschiedenis voor alle landen. Ik zou persoonlijk reeds 5 van de 12 leden kunnen noemen, die van die ontslagname voorstanders zijn geweest; naar het schijnt hing het van weinig stemmen af. Gelukkig is het niet gebeurd en ik hoop dat het alsnog kan voorkomen worden. Een der leden, de heer Zeiler, heeft zich echter zoozeer gekrenkt gevoeld door sommige oordeelvellingen, geuit in de vergadering der Tweede Kamer, dat hij 25 Februari jl. in de openbare vergadering van de Staten zijn ontslag heeft genomen.

Hoe was het werk der Koloniale Staten? Bij de herziening van het Regeeringsreglement in 1900 heb ik de werkzaamheden van die Staten gedurende verschillende jaren nagegaan, en aangetoond dat zij goed werk hebben verricht. Ik zal dat nu niet doen, maar wil wel zeggen, dat ik vaak met bewondering gezien heb, met welken ijver, bekwaamheid, toewijding en tact die menschen hun taak hebben vervuld. Wanneer men leest de Voorloopige Verslagen, die door de Koloniale Staten worden uitgebracht; inzage neemt van de redevoeringen der leden, dan durf ik gerust zeggen, dat deze den toets van vergelijking met de Volkvertegenwoordiging hier in Nederland, aan beide zijden van het Binnenhof, voldoende kunnen doorstaan. En dat, terwijl wij hier toch in veel gunstiger omstandigheden verkeerden, zoowel wat betreft werkring als hulp, inlichtingen, boeken en opleiding als die mannen in Suriname.

Is dus sommiger miskenning verdiend? Men zegt, dat „er door de Koloniale Staten gemorst wordt met het geld”, maar ik meen dit krachtig te kunnen tegenspreken. In het Voorloopig Verslag betreffende de tegenwoordige begrooting klagen zij juist er over, dat boven de toegestane sommen van de begroting de uitgaven voor de huishouding in engeren zin, die men toch in de hand heeft, met eventjes f 100 000 zijn overschreden. Voortdurend drongen zij aan op bezuiniging in deze, wat dan blijkbaar afstuit op den coteriegeest van sommige ambtenaren, terwijl het toch belachelijk is voor 80 000 menschen te hebben een bestuursapparaat van een soort grooten Staat. Morsen met geld geschiedt dan ook niet door de Koloniale Staten, want mocht dat gebeuren, dan zou Zijn Excellentie niet aarzelen — en te recht — om daaraan paal en perk te stellen. Maar het werd op het Plein hier wel eens in de hand gewerkt. Zoo heeft men eenige jaren geleden gevraagd een sous-chef voor de koloniale vaartuigen, een sinecure, waaraan jaarlijks f 5000 wordt opgeofferd, terwijl straks wellicht van de groene tafel geweigerd zal worden om aan al de leden der Koloniale Staten te zamen een f 3000 presentiegeld toe te staan. Die nuttelooze post is tweemaal geschrapt door de Staten; zij wilden dus „geen riemen snijden van een andermans leer” en tweemaal is die post door den Minister, die zulk een locale zaak toch minder goed kon beoordeelen, op de begrooting teruggebracht.

Verder zijn er de groote zoogenaamd *productieve werken* tot stand gekomen. Er zijn in dat kleine land onder omstandigheden die het geenszins altijd wettigden, groote werken aangelegd, die miljoenen gekost hebben, op aandrang van sommige gouverneurs, vooral van den gouverneur Lely, die nogal tuk is op groote werken. Er zijn ook nuttige werken tot stand gebracht op aandrang van de Koloniale Staten, maar im Groszen und Ganzen hebben de gouverneurs de meeste

25ste VERGADERING. — 20 MAART 1914.

1. Vaststelling van de koloniale huish. begroting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

van die groote werken en juist de duurste, die millioenen gekost hebben, uitgelokt. Daarbij hebben tal van technische flaters plaats gehad door slordige wijze van opnemen en verschillende soorten plichtverzuim van de ambtenaren, gevolg wellicht ook van hun loomheid veroorzaakt door het vochtige klimaat. Zoo zijn er allerlei misslagen begaan, hadden er tegenvallers plaats, is er met geld gemorst en nu moet ten gevolge daarvan de kolonie zware lasten dragen aan rente en aflossing voor uitgaven, die geen of weinig nut hebben. 8,5 millioen zijn, indien ik mij niet vergis, besteed aan den Lawaspoorweg, die loopt tot een dood punt in Suriname in de richting van een goudstreek, waar geen goud is en het waarschijnlijk ook niet meer gevonden zal worden, die geen bevolkingsgroepen verbindt en dus een paskwil van een spoorweg is. Zijn totale opbrengst is nauwelijks $1\frac{1}{4}$ ton of f 1,56 per treinkilometer tegen f 34 op Java.

En daarom is het geenszins billijk van het morsen met geld door de Koloniale Staten te spreken en daarbij over het hoofd te zien het morsen met geld dat plaats heeft gehad door toedoen of althans met medewerking van de Nederlandsche Regeering en haar ambtenaren.

Het zou dan ook gewenscht en billijk zijn de financieele verhouding te herzien en eens schoon schip te maken. Wij hebben het zoogenaamde plan-Idenburg, een vrij ingewikkelde zaak, waarvan het gevolg is, dat men tegenwoordig een begroting inziende, moeite heeft daaruit wijs te worden. Een plan, dat oorspronkelijk onder normale omstandigheden opgezet in een andere kolonie veel goeds bevat, maar dat voor Suriname in de praktijk onmogelijk toe te passen is gebleken. Zou dan niet een ander plan overweging verdienen — ik vraag daarop van den Minister niet dadelijk antwoord — n.l. om de zware lasten van de schulden, die o. a. op de artikelen 61 tot en met 64 der huidige begroting voorkomen, te schrappen? Deze artikelen betreffen de renten en aflossing van de geldleening van 1895, van de geldleening van 1906, van de geldleening ten behoeve der buitengewone productieve werken en van hetgeen van den Staat is geleend voor den aanleg van een spoorweg van Paramaribo tot aan Dam aan de Sarakreek, enz. Uit dezen hoofde alleen bedragen die renten en aflossingen ongeveer f 410 000. Met het oog op bovenstaande zou men dan verder dit standpunt kunnen innemen — ik meen zelfs, dat in dien geest de z.g. Suriname-commissie een voorstel heeft gedaan — dat de nog bestaande schulden door het Moederland worden overgenomen, doch dat van dat oogenblik af aan Suriname moet roeien met eigen riemen, dat het de eigen middelen kan besteden ten bate van eigen land, maar dat verder op den steun van de Nederlandsche Regeering, voor huishoudelijke zaken althans, niet is te rekenen. Wanneer zij kunnen beginnen met een schoone lei, dan zouden de Koloniale Staten eens kunnen toonen wat zij kunnen bewerkstelligen. Zeker, dit zou wezen een „beau geste” van de Nederlandsche Regeering, en het zou overeenkomen met een mooie daad, die verricht werd toen de Volksvertegenwoordiging onder soortgelijke omstandigheden aan Nederlandsch-Oost-Indië 40 millioen heeft kwijtscholden van de schuld die voor haar rekening kwam. Hier zou het gaan om een aanzienlijk geringer bedrag, dat dus gemakkelijker te dragen is.

Is het, waar men zoo met millioenen heeft gespeeld, niet werkelijk ietwat krenkend dat men aan die 12 leden van de Koloniale Staten, voor geen gering getal menschen, die tot de mingevoeden behooren, die met moeite leven van eigen moeizamen arbeid, geen cent loon geeft voor hun werken, geen duit schadeloosstelling voor hun tijdverlies? Zij moeten toch studie maken, plaatsen gaan bezoeken, zich op de hoogte stellen van de toestanden, wat natuurlijk arbeid, tijd en offers eischt. En toch is tot heden eenvoudig geweigerd dien 12 leden een luttel presentiegeld toe te kennen.

Ik heb voor het laatste jaar globaal uitgerekend hoeveel het zou kosten. Er zijn 12 leden. Het aantal zittingdagen was 24, zoodat het aantal dagen waarvoor presentiegeld zou moeten worden uitgekeerd, zou zijn 288, zeg 300. Tegen f 10

per dag zou men dus voor f 3000 per jaar dien menschen een schadeloosstelling kunnen geven voor verlies aan tijd, voor hun arbeidskracht en toewijding, en vooral hun het bewijs leveren, dat hun arbeid meer geapprecieerd wordt en hooger geschat dan thans door hen wel eens wordt gedacht.

Het is door gemis van handigheid mijnerzijds — dat was niet voor het eerst in mijn leven — dat zij het niet reeds lang hebben. Bij de herziening van het Regeeringsreglement in 1900 had ik, 15 November, een amendement ingediend in de Tweede Kamer, om zulk een presentiegeld toe te kennen. De stemming was zóó in de Tweede Kamer, dat het, mits met een kleine wijziging, ware aangenomen. En mocht, wat ik zou betreuren, de Minister wat al te hardvochtig en dat heden van de hand wijzen, dan zou het mij niet verwonderen als binnenkort in de Tweede Kamer weer een dergelijk amendement werd voorgesteld, en de groote meerderheid der leden daarvoor zou wezen, gedreven door billijkheidsgevoel en door de overweging dat door een luttele uitgave van f 3000 de menschen bevredigd kunnen worden en recht wordt verschaft. Mijn amendement is er toen op afgestuit, dat ik voet bij stuk hield om, met het oog op de autonomie van de kolonie het te laten regelen bij koloniale verordening, en niet van uit het Plein van hoogerhand te doen voorschrijven. Maar het recht daarop zal toch niet kunnen worden ontkend. Op het oogenblik moeten of de leden nadeel lijden in hun kostwinning, en de meesten moeten werken voor hun kost, of het is een premie op het bezit, zoodat alleen gegoede personen lid kunnen worden van Koloniale Staten, en dat in een land waar de keuze onder ontwikkelde personen reeds zoo gering is.

Zelfs passage op de koloniale vaartuigen wordt hun geweigerd, en dat kost het Gouvernement toch zoo goed als niets. Godsdienstleeraren hebben vrij verkeer, maar de leden van de Koloniale Staten, die zich in een land zoo groot als Duitschland, waar men geen ander verkeer heeft dan langs de groote rivieren met de koloniale vaartuigen, toch op de hoogte moeten kunnen gaan stellen, mogen niet eens als passagiers mee, en dat op het oogenblik, dat hier de niet ruim, maar toch behoorlijk bezoldigde leden van de Tweede Kamer vrij reizen krijgen, op kosten zelfs van particuliere spoorwegmaatschappijen. Zou men niet een klein beetje met gelijke maten moeten meten en hun vrije passage op de koloniale vaartuigen moeten toestaan? Zij hebben daarop het volste recht.

Men klaagt wel eens over de weinige belangstelling in het werk van de Koloniale Staten, die ook blijkt uit het gering aantal kiezers dat aan de stemmingen deelneemt. Zelfs zijn er stemmen opgegaan of eigenlijk niet de geheele Koloniale Staten moesten worden opgeheven. Stemmen die nooit gehoor mogen vinden, want zooveel ervaring hebben wij toch wel van democratische ontwikkeling, dat, wanneer eenmaal aan een volk, al is het nog zoo zwak, een schijn van vertegenwoordiging, van medezeggenschap is gegeven, geen enkele Regeering op den duur zonder treurige gevolgen er van te moeten verwachten, het toegekende zelfbestuur weer zal kunnen knotten. Wanneer men het zou willen doen omdat de belangstelling zoo gering is, dan zouden morgen zoowel de gewestelijke raden als de gemeenteraden van Nederlandsch-Indië moeten worden opgeheven, wat Zijn Excellentie natuurlijk geen oogenblik in overweging zal nemen.

Maar waardoor komt die geringe belangstelling? Omdat het aantal kiezers gering is en de overgrootte meerderheid daarvan uit vreemden bestaat: het zijn slechts voor een klein gedeelte de landskinderen. Men heeft daar een kiesrecht waardoor bijv. onderwijzers, ontwikkelde personen, die geen f 1400 traktement krijgen, geen stemrecht hebben, maar kroeghouders, opiumverkoopers, Chinezen en dergelijke kiesrecht bezitten. Al moet men niet te veel de Westersche theorieën aldaar aanpassen en niet met algemeen kiesrecht komen in een land, dat daarvoor absoluut niet rijp is, men zou toch een capaciteitskiesrecht kunnen invoeren, iets waarvan de gouverneurs Fock en Idenburg zich reeds voorstanders hebben getoond. Wanneer het kiesrecht werd uit-

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

gebreed, wanneer men de Koloniale Staten meer in hun waarde erkende, en hun verantwoordelijkheidsgevoel opwekte, indien men hun werken niet beleumderde, maar hun streven aanmoedigde, kan men veilig verwachten dat de belangstelling, vooral bij de inboorlingen, die nogal vatbaar zijn voor gemeedsbeweging, in korten tijd zou toenemen, misschien zelfs meer dan velen wel wenschen.

Wanneer nu nog verder naar een zondenvak gezocht moet worden, mag men dan ook denken aan de Regeering in Nederland? Ik zal dat kortelings nagaan. Vooraf moet echter herinnerd worden, dat wij in Suriname hebben een kolonie, die zelfbestuur gekregen heeft in een mate, die nog in lange jaren — naar ik vrees — in Oost-Indië niet zal worden bereikt. Het was niet zoozeer vrijzinnigheid, die het toenmalige Parlement in 1865 er toe gedreven heeft, dat zelfbestuur te verlenen, maar — om het een beetje plastisch uit te drukken — men redeneerde aldus: laten de Surinamers zooveel zelfregeering hebben als zij willen, het is een kolonie, die toch niet rendeert; wij laten hen in hun eigen vet gaar koken; wanneer er slechts geen subsidie noodig is, dan kunnen zij doen wat zij willen.

Echter wij hebben de kolonie nu eenmaal zulke rechten gegeven, en het regeeringsreglement is er een dat hoogstaat, evenals bijna alles wat door den toenmaligen Minister van Koloniën, Franssen van de Putte, een nobele figuur, is verricht. En nu eenmaal dat regeeringsreglement, staande op vrijzinnigen grondslag, bestaat, is het ook de plicht van de Regeering de Staten aldaar zooveel mogelijk te steunen, hun macht te handhaven, hun aanzien te vergrooten.

Ik heb persoonlijke ervaring opgedaan met den toenmaligen Minister Idenburg, toen het gewestelijk bestuur van Rembang een belasting voorstelde, door mij bestreden, die werkelijk den toets van recht en gezond verstand niet kon doorstaan. Ik erken de bezwaren van den geachten afgevaardigde, zeide de Minister, maar zou het wenschelijk zijn dat ik zoo kort na het invoeren van de centralisatie reeds ingrijp om dien maatregel te keeren? Neen, het is beter dat ik hun hierin, al gaat het nu verkeerd, de vrije hand laat, om hun zelfbewustzijn aan te wakkeren.

Ik heb mij toen gaarne onderworpen, en meen dat men denzelfden maatstaf tegenover Suriname zou moeten aanleggen.

Wanneer men echter, zooals de oud-Minister Fock in de Tweede Kamer wilde, nog meer kapitaal in de kolonie gaat steken, doch dan na schrapping van de leeningen hiervoren vermeld, kan men verder zorgen, dat zij voortaan haar eigen huishouden uit eigen middelen weet te bekostigen. Daarna zal, geloof ik, de toekomst beter blijken dan het verleden was.

Ik was in het jaar 1903 in de Antillen, op Trinidad en de andere Engelsche koloniën. Het was toen een treurige toestand op die eilanden van Centraal-Amerika vanwege de suikercrisis, die hun voornaamste bron van inkomsten deed verdrogen. De Engelsche regeering heeft toen hetzelfde gedaan als ik thans zou willen, zij heeft met ruime hand zoogenaamde „grants of aid” gegeven, maar gezegd: na dit moet gij verder u zelf redden. Die koloniën zijn thans welvarend geworden; van een tekort is geen sprake meer, integendeel, ieder jaar zijn er ruime overschotten op de begrooting.

Men zal dus doot een rationeel plan moeten opbeuren wat in verval is; en dan geloof ik, dat het onbillijk zou zijn thans reeds een minder gunstig oordeel te vellen over de Koloniale Staten. Wanneer zij gedurende eenige jaren in de gelegenheid worden gesteld te werken onder de nieuwe

omstandigheden, verkregen op de wijze als ik heb geschetst, wanneer hun een „fair trial” wordt gegeven, geloof ik, dat de toekomst met gerustheid kan worden afgewacht en in hun handen gegeven.

Wees dus, zoo zou ik Zijn Excellentie wel willen toeroepen, niet al te misnoedig wat de toestand op Suriname betreft. In een onzer groote bladen, ik meen in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, is ten aanzien van uw rede gezegd, „dat gij wel den goeden wil had getoond, maar niet den goeden moed bezat”. De Minister heeft toen zelf erkend, dat „de Gouverneur omringd wordt door ambtenaren die niet bekwaam zijn en dat de rechterlijke macht een verjongingskuur moet doorlopen.”

Verder heb ik met leedwezen van den Minister vernomen de op onvoldoende gronden berustende meening, dat het zelfbestuur boven de krachten zou gaan van de Koloniale Staten. Neen, Mijnheer de Voorzitter, wanneer aan de Koloniale Staten slechts meer invloed en meer rechten worden toegekend, wanneer men de hinderpalen wegneemt, waardoor hun energie wordt verlamd, hun volle kracht zich niet kon ontplooien, wanneer hun dan verder slechts meer vertrouwen wordt geschonken, men hun verantwoordelijkheidsgevoel weet op te wekken, dan kan men gerust de behartiging van de belangen der kolonie aan die Staten overlaten.

Ook voor deze bewering liggen de bewijzen voor het grijpen en dat in de onmiddellijke nabijheid. Want er is geen deel der wereld, dat zulk een dankbaar veld voor vergelijkende koloniale politiek en van staatsinstellingen aanbiedt, als de Antillen. Men heeft er Fransche, Engelsche, Deensche en Nederlandsche koloniën verspreid over verschillende landen en eilanden, die alle vrijwel dezelfde bevolking hebben, n.l. de negers, afkomstig van de slaven.

Welnu, Britsch Guyana en Barbados o. a. hebben een machtig zelfbestuur en zij kennen geen subsidie van het moederland, zij ontwikkelen zich ziender oogen in de goede richting. Het verschil tusschen die koloniën en de onze is ten opzichte van haar economische ontwikkeling en de aanwezige welvaart zeer groot, doch te onzen nadeele. Ik hoop dat in onze West-Indische koloniën eenmaal hetzelfde bereikt zal kunnen worden, doordat de droeve economische toestanden zoowel in Suriname als op Curaçao worden verbeterd.

En hiermede wil ik eindigen; ik heb, Mijnheer de Voorzitter, de vaste overtuiging, dat de Koloniale Staten hun goed recht om er te zijn hebben bewezen: ik meen voldoende bewijzen daarvoor te hebben geleverd. Het is daarom mijn vurige hoop, dat aan verschillende misverstanden, het elkan- der verkeerd begrijpen, de scheeve verhoudingen in één woord, spoedig een eind zal worden gemaakt. Dan durf ik vast en zeker te vertrouwen, dat de Koloniale Staten te werk gaande als ik zooeven heb toegelicht, zich vrij wetende te houden van lichtgeraaktheid en kleine drijfveeren ter wille van de belangen der gemeenschap, veel goeds zullen tot stand brengen voor Suriname, het land dat zij beter kennen dan de ambtenaren van Nederlandschen bodem. Uit den grond mijns harten vraag ik dus met aandrang aan allen, die daarop eenigen invloed kunnen uitoefenen, hen ten volle in staat te stellen om hun beste krachten te kunnen wijden aan den bloei van het land hunner inwoning. Zoo zij het!

De beraadslaging wordt verdaagd en de vergadering gesloten.